Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 62 (16585) | 1984 оной мартын 14, среда | Сэн 3 мүнгэн.

К. У. ЧЕРНЕНКО Г.-Й. ФОГЕЛЬТОЙ УУЛЗАБА

СССР-эй парламентска бүлэгэй уряалаар Советскэ Союзда ерээд байһан Германиин социал-демократическа партиин президиумэй гэшүүн (ФРГ), бундестагта СДПГ-гэй бүлэгэй түрүүлэгшэ Г.-Й Фогельтой КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь К. У. Черненко мартын 12-то уулзаба.

Совет талаһаа — КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, КПСС-эй ЦК-гай секретарь Б. Н. Пономарев, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин туһалагша А. М. Александров, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай уласхоорондын таһагые даагшын нэгэдэхи орлогшо В. В. Загладин, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн Г. А. Арбатов, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй Генеральна штабай начальнигай нэгэдэхи орлогшо, Советскэ Союзай Маршал С. Ф. Ахромеев, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүндэ кандидат Г. А. Жуков, мүн СССР-эй Наукануудай академиин Дэлхэйн экономикын ба уласхоорондын харилсаанай институдай директор А. Н. Яковлев;

Баруун Германиин талаһаа—СДПГ-гэй президиумэй гэшүүд Э. Бар, Г. -Ю. Вишневский, ФРГ-гэй бундестагай гадаадын политическэ комитедтэ СДПГ-гэй депутадуудай бүлэгые хүтэлбэрилэгшэ К. Фойгт, аюулгүй байдалай асуудалнуудаар ФРГ-гэй бундестагта СДПГ-гэй бүлэгэй түрүүлэгшын советник К. Ф. Вайцзеккер, ФРГ-һээ СССР-тэ байдаг элшэн сайд Х. -И. Кастль гэгшэд уулзалгада хабаадалсаһан байна.

Бүтэмжэтэй һайн оршон байдалда үнгэрһэн хөөрэлдөөнэй үедэ мүнөө үеын уласхоорондын байдалан, СССР-эй ба ФРГ-гэй хоорондохи харилсаанай, КПСС-эй ба СДПГ-гэй хоорондохи холбоо барисаанай хэдэ хэдэн гол шухала асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэбэ.

1983 ондо Г. -Й. Фогельтой Ю. В. Андроповой уулзаһан тухай һануулха зуураа, совет хүтэлбэрилэгшэдэй хамтаараа зохёон бэелүүлжэ байһан хараа шэглэл орон доторoo, мүн дэлхэй дээрэшье бэелүүлэгдэнэ, саашадаашье бэелүүлэгдэхэ юм гэжэ К. У. Черненко тэмдэглээ. КПСС-эй ЦК-гай байгша оной февраль һарада болоһон Пленумэй шиидхэбэринүүдэй гол удхань иимэл байна. СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтын үнгэргэгдэхэ үдэрнүүдтэ энэ захяа заабаринь бүгэдэ арад һайшаан дэмжээ һэн.

Гадаадымнай политикын үг залгамжалан хүгжэлтын гол удха ямар бэ гэхэдэ, ядерна дайнай аюулые зайсуулан сарахын тула бидэнэрһээ дулдыдаһан бүхы юумэ хэхэ ёһотойбди гэжэ К. У. Черненко тэмдэглээ. Энэ юун гэһэн удхатайб гэхэдэ, дэлхэй дээрэ боложо байһан үйлэ хэрэгүүдэй аюултайгаар хүгжэлгые зайсуулхын тула бүтэмжэтэй һайн хубилалтануудые туйлаха шухала. Энэ юун гэһэн удхатайб гэхэдэ, амгалан тайбанаар зэргэ оршон һуулгын үндэһөөр гүрэнүүдэй адли тэгшэ эрхын харилсаанай замаар дабшалта болоно. Энэ талаар бидэнэртэл адли зорилгонуудые урдаа табиһан политическэ ба ниитын бүхы хүсэнүүдтэй, бүхы правительствануудтай хамтаараа ажал ябуулхаар бэлэмди.

Ядерна буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые болюулха асуудалда, энээнтэй дашарамдуулагдан, СССР-эй ба США-гай хоорондохи харилсаанда К. У. Черненко тогтожо хэлэбэ. Адли тэгшэ эрхын ба аюулгүй байдалай гол ёһоной үндэһэ һуури дээрэ ядерна буу зэбсэгүүдые хизаарлаха ба хороохо тухай үгээ ойлголсохо талаар США-гай правительствын хүсэл эрмэлзэлһээ гаргаагүй байһаниинь халагламаар гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Түрүүлэн сохилто хэхэ американ ядерна буу зэбсэгые Баруун Европодо тараан тодхожо, бидэнэртэ нэмэлтэ стратегическэ аюул тохёолдуулхые США-гай ба НАТО-гай бүлэглэлэй һэдэхэдэнь, байдалаа бэхижүүлхын тула өөһэдыгөө хамгаалха шухала хэмжээнүүдые абаха баатай болоһомнай элитэ.

Стратегическэ, «европейскэ» ядерна буу зэбсэгүүдые бүтэмжэтэй һайн, али алиндамнай таарамжатай үндэһэ һуури дээрэ шиидхэхээр Советскэ Союз урдынхидал мэтэ бэлэн юм. Шэнэ ракетэнүүдые Европодо тараан тодхожо ушаруулһан бэрхэшээл түбэгүүдээ имагтал США-гай зайсуулаад байгаа һаань, хөөрэлдөөнүүд ямаршье сагта һэргээгдэхэ аргатай. Тиихэдэнь харюугай хэмжээнүүдые абахагүй байһамнай элитэ.

Нэрэ хүндэеэ тэхэрюулхэ зорилготойгоор урдынгаа байдалда бусаха гэнэ бэшэбди. Европодо, бүхы дэлхэй дээрэ дайнай аюулан ургахагүйень хүсэнэбди. Ондоогоор хэлэбэл, эб найрамдал бэхижүүлгын аша туһые хараада абанабди.

ФРГ-дэ американ ракетэнүүдые тараан тодхохо асуудалаар 1983 оной ноябрь һарада СДПГ-гэй съездын баримталһан хараа бодолые, ядерна дайнай хёмороо зүришэлдөөндэ ФРГ-е элсүүлэн оруулалгын аюулые багa болгохо гэһэн эрмэлзэлые К. У. Черненко һайшаан сэгнээд, баруунай оронуудай эб найрамдалта ниитын хүсэнүүд ядерна дайнай аюулые зайсуулан сарахын түлөө тэмсэлдэ бага бэшэ хубитаяа оруулха аргатай гээд этигэн найдажа байһанаа мэдүүлээ.

Советскэ Союз буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлаха, шахардуу шанга байдалые һуларуулха, бүхы гүрэнүүдтэй амгалан тайбан харилсаа холбоо тогтоохо хараа шэглэлээ саашадаашье батаар бэелүүлхэ юм гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь найдуулаад, энээнтэй дашарамдуулан, эгээл һүүлэй үедэ СССР-эй оруулһан хэдэ хэдэн тодорхой дурадхалнууд тухай һануулба.

Аюулгүй байдалай ба буу зэбсэгүүдые хиналгын асуудалнуудаар СДПГ-гэй ямар хараа бодолтой байһыень Г. -И. Фогель найруулба. Европодохи шахардуу шанга байдалые һуларуулхын, амгалан ёһоной харилсаа холбоо тогтоохын түлөө, ядерна буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые зогсоохын түлөө, зүүн ба баруун оронуудай хоорондо аюулгүй байдал тогтоохо талаар харилсахын түлөө СДПГ тэмсэнэ гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Тусхайлбал, һунгалтын урда тээхи суглаан дээрэ К. У. Черненкын хэлэһэн үгэ дотор найруулагдаһан совет эб найрамдалта шэнэ үүсхэлнүүдые эгээл бодомжотой һайнаар хаража үзэхэ шухала гэжэ тэрэ мэдүүлээ.

Элдэб асуудалнуудаар СССР-эй ба ФРГ-гэй хоорондохи али алиндань ашатай туһатай харилсаа холбооe саашадань хүгжөөхэ шухала гэжэ хоёр тала тэмдэглэбэ. Хэрбээ тэдэнине бурууһүргэнгүй, харин аршалан хамгаалаад байгаа һаа, энээнэй тула арга боломжонууд горитой ехэ байна гэжэ К. У. Черненко тэмдэглэбэ. Тэрэнэй газар дээрэхи ядерна буу зэбсэг тухай асуудалаар ФРГ-гэй хараа бодол эндэ бага бэшэ үүргэ дүүргэхэ байна: СССР болон ФРГ экономическа хэрэгүүдээр, политическэ асуудалнуудаар үрэ түгэсөөр харилсажа шадаха байна, гэбэшье ФРГ-е США-гай ядерна буу зэбсэгэй түрүү хэрэм болгожо байһан ушар СССР-эй ба тэрэнэй союзнигуудай аюулгүй байдалда ехэ уршаг тойбо татана гээд тоолонгүй байжа шадахагүйбди. Энээнһээ зохихо тобшололнуудые хэхэ байнабди.

Нэн түрүүн дайнай аюулые бага болгохын түлөө, эб найрамдалые бэхижүүлхын түлөө тэмсэлдэ КПСС-эй ба СДПГ-гэй хоорондохи харилсаа холбооe үргэлжэлүүлхэ гээшэ аша үрэ ехэтэй гэжэ тоолонобди гээд К. У. Черненко Г. -И Фогель хоёр тэмдэглэбэ.

(ТАСС).

Хүдөө ажахын ШЭНЭЖЭЛЭЛ

ШАНАРТА—ШАНГА ЭРИЛТЭ

Үнгэрһэн арбан хоногой туршада республика доторнай бүхыдөө һү үйлэдбэрилгэ нёдондоной энэ үеынхиһөө зарим тэды дээшэлһэн байна. Илангаяа Хэжэнгын, Баунтын, Ахын, Зэдын, Хяагтын, Түнхэнэй болон бусад районуудай колхоз, совхозуудта сагаан эдеэн урдынхиһаа элбэгээр абтана. Бүхы дээрээ республикын 12 райондо үнеэдэй һү шэмэ эрид дээшэлээ. Гансахан үнгэрһэн арбан хоногой туршада республика доторнай урда декадада орходоо 7000 центнер һүн ехээр үйлэдбэрилэгдөө гэхэ гү, али нёдондоной энэ үеынхиһөө 8 процентээр дээшэлһэн байна. Тусхайлбал, Кабанскын районой ажахынууд урдахи арбан хоногто орходоо энэ декадада һү һаалиня 53 процентээр, Захааминай районой совхозууд 32,7 процентээр, Улаан-Үдын районой колхоз, совхозууд 76,7 процентээр нэмээһэн байха юм.

Эдэ тоо, баримтанууд юу харуулнаб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, һү һаалиня дээшэлүүлхэ хэрэгтэ үдэр бүриин онсо анхарал хандуулдаг ажахынуудта, районуудта үнеэдэй һү шэмэ заатагүй нэмэжэ, сагаан эдеэнэй улам элбэгээр абтадаг байһыень элиршэлнэ. Һаалишадай, тэжээлэй цехүүдэй хүдэлмэрине һайнаар эмхидхэжэ, үнеэдээ шэмэ шанартай тэжээлээр таһалгаряагүй хооллуулжа, һая тугаллаһан үнеэдээ, гунжануудаа олон удаа һайнаар һаадаг фермэнүүдэй һаалишад заабол амжалта туйлана. Жэшээлбэл, Сэлэнгын районой Кировэй нэрэмжэтэ совхозой Харганаагай һаалиин фермын коллектив һү үйлэдбэрилгэсэ үнгэрһэн хоёр һарын туршада нёдондонойхиһоо 61 процентээр дээшэлүүлээ. Мүн энэл районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Ягоднын һаалиин фермын һаалишад һү һаалиня энэ хугасаа соо 7 процентээр, Мухар-Шэбэрэй районой «Заганский» колхозой Хуушан-Заганай фермын коллектив 27 процентээр нэмээһэн байна. Тиихэдэ «Искра» колхозой Новостройкын, Суулгын совхозой Суулгын һаалиин фермэнүүдэй һаалишад энэ хугасаа соо горитойхон амжалта туйлаһан байха юм. Иимэрхүү дүн туйлагшад республика доторнай захаһаа олон.

Гэхэтэй хамта энэ үбэлжэлгын үедэ үбһэ тэжээлээр урдынхиһаа яһала һайнаар хангагдаһаншье һаа, һү ехээр үйлэдбэрилхэ арга боломжодоо гүйсэд хүрэмөөр ажаллажа, оролдолго гаргаагүй фермэнүүдэй коллективүүд олохон районуудта дайралдана. Жэшээлбэл, Сэлэнгын районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой Дээдэ Юрөөгэй фермын һаалишад үнеэдэйнгээ һү шэмые дээшэлүүлхэһээ ? байха нёдондонойхиһоо 20 процентээр доошолуулаа. Тиихэдэ Загарайн районой Эрхирэгэй совхозой, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой фермэнүүдэй һаалишад һү ехээр үйлэдбэрилхын тула оролдолго гарганагүй. Дурсагдагша ажахынуудта һаалишад дуталдахаһаа гадна тэжээлэйнь цехүүд һайнаар хүдэлгэгдэнэгүй. Мүн үнеэдээ саһаа урид шэргээжэ, һү үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ тушааха нэгэдэхи кварталай түсэбые дүүргэхэ арагагүйдөөд байнхан.

Һүүлэй дүнгүүдые согсолон харахада, республикымнай колхоз, совхозуудта һүнэй шанар һайжаруулха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулнагүй. Жэшээлбэл, Кабанскын шубуунай фабрикын А. И. Задубинай даадаг Кабанскын һаалиин фермын коллектив үнгэрһэн хоёр һарын туршада бүхы һаагдаһан һүнэйнгөө оройдоол 6 процентыень 1-дэхи сортоор тушаагаа. Эдэнэй тушааһан һүн 3,68 процент тоһолиг байгаа юм. Муу шанартай һү гүрэндэ тушааһанайнгаа түлөө эдэнэр аяар 3927 түхэриг нэмэлтэ түлбэрисэ хиидэ алдаа бшуу. Тиин гэһээ дурсагдагша фермэһээ бүри муу байдалтай энэл предприятиин Творогово һууринай һаалиин фермын коллектив һаагдаһан һүнэйнгөө 95 процентыень 1-дэхи сортоор тушаажа, горитойхон олзодо хүргөө.

Мүнөө олохон ажахынуудта һү гүрэндэ тушааха нэгэдэхи кварталай түсэбые дүүргэхэ талаар шахардуу байдал тохёолдонхой. Тиимэһээ хараалагдаһан даабаряа сүм дүүргэхэ талаар зохихо хэмжээнүүдые эртээнһээ абаха эрилтэ табигдана. Нэгэдэхеэр, фермэ бүхэндэхи тэжээлэй цехүүдые һаадгүй хүдэлгэжэ, үнеэдээ шанаржуулагдаһан тэжээлээр таһалгаряагүй хангаха зэргэтэй. Мүн ажахынуудай фермэнүүдэй һаалишад үнеэдээ гурба дахин һаахаһаа гадна хоёр хүнэг хэрэглэхэ эрилтэ табигдана. Тэрэшэлэн һая тугаллаһан үнеэдээ, илангаяа гунжануудаа олон удаа һайнаар һаажа, һү шэмыень дээшэлүүлхэ гээшэ заатагүй хэгдэхэ хэрэг мүн. Мүнөө малай үбэлжэлгэ шиидхэхы хаһадаа орохонь. Үбэлэй һаранууҙта һү ехээр һаажа, гүрэндэ тушаахаар социалис уялга абаһан ажахынуудай һаалиин фермэнүүдэй коллективүүд хараалһан зорилгоёо сүм бэелүүлхын түлөө бүхы хүсэеэ элсүүлэн тэмсэхэ болоно.

Б. УЛЗЫТУЕВ,
республикын Хүдөө ажахын министерствын ахалагша зоотехник.

РЕСПУБЛИКЫН КОЛХОЗ, СОВХОЗУУДТА ҺҮНЭЙ ҺААГДАЖА БАЙҺАН ТУХАЙ

1984 оной мартын 10-най мэдээн

Районууд	Үнеэн бүхэнһөө сүүдхэдэ дунда зэргээр һаагдаһан һүн (килограммаар) 1984 ондо	1983 ондо
Хойто-Байгалай	6,3	7,9
Кабанскын	6,2	6,3
Улаан-Үдын	6,0	5,8
Түнхэнэй	5,8	5,1
Бэшүүрэй	5,6	5,0
Мухар-Шэбэрэй	5,6	4,8
Прибайкалиин	5,2	4,6
Хориин	4,9	4,7
Загарайн	4,9	4,9
Захааминай	4,3	4,1
Хяагтын	[illegible]	3,9
Зэдын	[illegible]	4,2
Сэлэнгын	[illegible]	4,7
Хэжэнгын	[illegible]	3,4
Яруунын	4,0	4,1
Баргажанай	3,6	2,9
Баунтын	3,5	2,9
Хурамхаанай	3,3	3,3
Ахын	0,4	0,4
Республика бүхыдөө	4,9	[illegible]

РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй заседани мартын 12-то боложо, КПСС-эй ЦК-гай февралиин (1984 он) Пленумэй табиһан зорилгонуудые, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь К. У. Черненкын хэлэһэн үгэнүүд соохи захяа заабаринуудые, тобшололнуудые бэелүүлгые эмхидхэхэ талаар РСФСР-эй совет болон ажахын органуудай хүдэлмэрине зүбшэн хэлсэбэ. КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. И. Воротников элидхэл хээ.

Партиин XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые Россиин Федерациин ажалшад бодото дээрэнь бэелүүлэн, республикын экономикые саашадань хүгжөөхэ арад зоной ажабайдалан материальна ба соёлой хэмжээе дээшэлүүлхэ байна гэжэ тэмдэглэбэ.

АШАГ ҮРЭТЭЙГӨӨР, БҮХЫ ХҮСӨӨРӨӨ ХҮДЭЛХЭ

Гэхэтэй хамта, республикын экономико хүгжөөлгэдэ горитой ехэ дутуу дунданууд дайралдана гэжэ заагдаа. Арадай ажахын зарим һалбаринууд бүхы арга боломжоёо элсүүлжэ шаданагүй Үйлэдбэрине хүгжөөлгын. ажалай бүтээсэ дээшэлүүлгын бии байгаа арга нөөсэнүүд гүйсэд хэрэглэгдэнэгүй.

Ушаржа байгаа дутуу дундануудые усадхан зайсуулха, 1984 оной түсэбүүдые болон социалис уялгануудые, бүхы табан жэлэй даабаринуудые хэлбэришэгүйгөөр дүүргэхэ хэмжээнүүд хараалагдаа. Эмхидхэлые саашадань һайжаруулха, гүрэнэй, ажалай ба үйлэдбэриин журамые бэхижүүлхэ, үйлэдбэрине хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ асуудалнуудта онсо анхарал хандуулагдаһан байна.

Промышленностьда СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын 1983 оной гүрэнэй түсэбые дүүргэһэнэй, Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ үндэр үрэ дүнгүүдые туйлаһанай түлөө Россиин Федерацида КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй ба ВЛКСМ-эй ЦК-гай дамжуулгын Улаан туг РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй заседани дээрэ барюулагдаба. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Н. В. Талызин тэрэниие барюулаа.

(ТАСС).

Буряадай АССР-эй литература болон искусствын үдэрнүүд

ХОРИИН ХОЙМОР ТАЛАДА

Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ оролсоһон Хориин районой ажалшад КПСС-эй XXVI съездын болон партиин ЦК-гай Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, үнгэрһэн жэлэй дүнгөөр гүрэндэ хүдөө ажахын продуктнуудые худалдаха, ниитынгээ адууһа, малай тоо толгой олошоруулха, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ талаар эрхим дүнгүүдые туйлаһан байна.

Бүхэсоюзна социалис мүрысөөнэй дүнгүүдээр тус райондо КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай дамжуулгын Улаан туг һаяхан баяр ёһолсолой оршон байдалда барюулагдаа һэн.

Мүнөө үедэ эндэхи ажалшад туйлаһан амжалтануудаа арьбэдхан, эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажаллажа байнхай. Хориин районой ажалшадай амжалтануудые анхаралдаа абажа, мартын 14—16-да энэ нютагта Буряадай АССР-эй литературын болон искусствын үдэрнүүдые үнгэргэхэ гэһэн тогтосол КПСС-эй обкомой бюро баталан абаа һэн.

Буряад ороной литературын болон искусствын түлөөлэгшэд Хори ерээд, мүнөөдэрһөө эхилжэ, районой түб хотын, мүн хүдөө нютагуудай хүн зонтой уулзажа, шэнэ зохёолнуудтаяа танилсуулхань, хүгжэм, дуугаа зэдэлүүлхэнь, хатар наадая харуулхань. Зохёохы ажалтанай үмэнэ районой малшад, таряашад мүн лэ тоосохо юм.

Буряадай АССР-эй Уран зохёолшодой холбооной түрүүлэгшын орлогшо Ч-Р. Намжилов түрүүтэй поэдүүд В. Петонов, В. Липатов, А. Ангархаев, мүн нютагай поэт Э. Дугаров гэгшэд Хориин, Тохорюугтын, Тээгдын ажалшадай урда шэнэ шүлэгүүдээ уншаха, зохёохы ажалайнгаа түсэбүүдтэй танилсуулха байна.

Буряадай гүрэнэй оперо болон балетэй академическэ театрһаа РСФСР-эй арадай артистнууд Д. Дашиев, С. Будажапов, РСФСР-эй габьяата артистнар, балетэй солистнууд Е. Самбуева, В. Ганженко гэгшэд нютагай ажалшадай урда уран бэлигээ харуулха.

Гүрэнэй Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрай нэгэ бүлэг Д. Дылгыровэй «Эхын үүргэ» гэжэ зүжэг табиха. Тэрэнэй гол рольнуудта Буряадай АССР-эй арадай артистнууд В. Амханова, Д. Чимитова, М. Зориктуева, Ц. Цырендоржиев гэгшэд наадаха юм.

Мүн эдэ үдэрнүүдтэ гүрэнэй ород драмын театрай коллектив Ж. А. Буркован хүтэлбэри доро С. Ласкинай «Акселераты» гэжэ зүжэг харуулха.

Тэрэшэлэн республикын кукольна театрай коллектив, «Лотос» гэжэ Зүүн зүгэй хатарай, мүн «Байгал» ансамбльнуудай артистнар шэнэ зүжэгүүдээр, гоё һайхан хатарнуудаараа нютагай ажалшадые хужарлуулха байна.

Буряад ороной мэдээжэ композиторнууд Ж. Батуев, Б. Цырендашиев, Ю. Ирдынеев гэгшэд Хориин ажалшадай урда зохёохы ажалайнгаа тоосоо хэхэ юм. Эдэ нүхэдэй бэшэһэн дууе республикын радио болон телевидениин арадай инструментнүүдэй оркестр гүйсэдхэхэ.

РСФСР-эй арадай уран зураашa А. Сахаровская, Буряадай АССР-эй арадай уран зураашад А. Хомяков, Г. Васильев, мүн республикын габьяата уран зураашa В. Грищенко гэгшэд нютагай ажалшадай урда уран бүтээлнүүдэйнгээ выставкэ эмхидхэхэ байна.

Хориин хоймор талын ажалшад Буряад оронойнгоо бэлигтэнтэй уулзажа, зүрхэ сэдьхэлээ ханахань, ажалай шэнэ амжалтануудта зоригжохонь гээшэ.

Эдэ уулзалгануудай урагшатай, али алишье таладаа ашa туһатай байхань дамжаггүй.

Г. БАДМАЕВ,
манай корр.

МАРТЫН 15-да ЭЭЛЖЭЭТЭ ПОЛИТ-ҮДЭР ҮНГЭРГЭГДЭХЭНЬ

ЭБДЭРШЭГҮЙ БАТА НЭГЭДЭЛ

СОВЕТ хүнүүд КПСС-эй XXVI съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые, мүн КПСС-эй ЦК-гай удаадахи Пленумүүдэй хараалhан зорилгонуудые дүүргэхын тула шэн зоригтойгоор, эсэшэ сусашагүйгөөр ажаллажа байна. Парти хадаа совет арадые ленинскэ хараа шэглэлээр, коммунис байгуулалтын ба эб найрамдалай замаар эрид шууд, залан сэхэ хүтэлбэрилэн ударидана. Энээниие КПСС-эй ЦК-гай февралиин (1984 он) Пленум эли тодоор баримталан харуулаа.

Коммунис партиин ба совет гүрэнэй гайхамшаг ажал ябуулагша Юрий Владимирович Андроповой нүгшэhэн ушарhаа бүгэдэ арадай гашуудалай үедэ тус Пленум зарлагдаhан байна. Эдэ үдэрнүүдтэ партиин зэргэнүүдэй, партиин ба арадай эбдэршэгүй бата нэгэдэлэй айхабтар гүн ехэ хүсэн батаар харагдаба. Хэдэн миллион коммунистнууд болон партиинабэшэ хүнүүд бодото ажал хэрэгээрээ партидаа этигэн найдажа байhанаа, тэрэнэй бэелүүлдэг дотоодын болон гадаадын политикые бэелүүлхын түлөө үнэн сэхээр тэмсэжэ байhанаа гэршэлбэ.

Центральна Комитедэй февралиин Пленум нүхэр К. У. Черненкые КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретаряар нэгэн дуугаар hунгаhан байна. Тэрэ — манай орон дотор, мүн гадаадын оронуудта hайн мэдээжэ болоhон хүн. КПСС-эй генеральна хараа шугам тодорхойлхо болон бэелүүлхэ хэрэгтэ хубитаяа ехээр оруулна.

КПСС-эй ЦК-гай Пленум дээрэ нүхэр К. У. Черненкын хэлэhэн үгэ хадаа политическэ, элсүүлхы ехэ удха шанартай документ мүн болоно. Хүгжэлтэ түгэс социализмые алишье талаарнь нарижуулха, ороной экономическа болон оборонно хүсэ шадалые бэхижүүлхэ, совет арадай hуудал байдал hайжаруулха, энхэ тайбан байдал тогтоохо бодото, научна талаар баримталагдаhан, гүнзэгыгөөр шэнжэлэгдэhэн программа тэрээн дотор найруулагданхай. КПСС-эй ленинскэ политическэ хараа шэглэлые бэедээ шэнгээhэн энэ программа хадаа манай ороной коммунис байгуулалтын замаар саашадаа улам дабшаха тодо hонор хараа шугам болоно.

«Үг залгамжалалга хадаа юрын ойлгомжо бэшэ, харин бодото хэрэг мүн. Тэрэнэй гол удхань хадаа бишыханшье зогсонгүй урагшаа дабшаха гэhэн зорилготой. Урда туйлаhан бүхы юумэнүүдтээ түшэглэн, тэдэниие саашадань баяжуулха, коллективнэ бодолые нэгэдхэн, коммунистнуудай, хүдэлмэришэн ангиин, бүхы арадай хүсэ шадалые, шиидхэгдээгүй зорилгонуудые, мүнөө үеын, ерээдүйн үндэhэн зорилгонуудые бэелүүлгэдэ зорюулха хэрэгтэй», — гэжэ К. У. Черненко Пленум дээрэ хэлэhэн байна.

Ленинскэ ёhо заншалые баримталан, манай парти хэhэн хэрэгээ хэтэрүүлэнгүй, үлэмжэ ехээр hайрхангүйгөөр, тон зүбөөр сэгнэдэг гээшэ. Иимэл ябадал элдэб алдуу гаргалгаhаа сахин хамгаалха, ямар юумые гүйсэд бүтээгээгүй байhанаа зүбөөр тодорхойлхо байна бшуу.

Партиин болон арадай гол ажал ябуулга хадаа экономико, ажахын байгууламжа болоно. Эгээл иимэhээ эндэ социальна зорилгонуудай, ороной оборонно хүсэ шадалые бэхижүүлхэ, гадаадын эдэбхитэй политика ябуулха асуудалнуудай үндэhэ hуури табигдана бшуу.

КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1983 он) Пленумэй заабаринуудые залан шууд дүүргэхэ хэрэг хадаа гол уялга болоно гэжэ парти ойлгожо байна. Социально-экономическа хүгжэлтын байдалда энэ Пленум дээрэ зохихо сэгнэлтэ үгтэhэн, туйлаhан дабшасаяа алдахагүй зорилго табигдаhан, урдахи зорилгонуудые бодотоор бэелүүлхэ сэдьхэл бодол түрүүлhэн, экономикые партийна болон гүрэнэй талаар хүтэлбэрилгын хэмжээе сэхэ шууд дээшэлүүлхэ, hайн ушар байдалые саашадаа бата найдамтайгаар, эдэбхитэйгээр хүгжөөхэ хараа шэглэл тодорхойлогдоhон байна.

Ажалай бүтээсые түсэбөөр хараалагдаhанhаа нэгэ процентээр дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үнэ сэнгые 0,5 процентээр нэмэн хямдаруулха тухай декабриин Пленумэй уряае республикымнай ажалшад үндэhэн шухала хэрэгнай гэжэ тоолоод байна. Байгал-Амарай түмэр замай Буряадай участогай барилгашад энэ мүрысөөндэ түрүүлэн оролсоо. 708-дахи СМП-гэй коллектив ажалай бүтээсые түсэбөөр хараалагдаhанhаа 2 процентээр дээшэлүүлхэ, барилгын хүдэлмэриин өөрынь үнэ сэнгые 2 процентээр нэмээн доошолуулха гэhэн зорилго абаhан байна. Тиихэдэ 581-дэхи СМП-гэй коллектив ажалай бүтээсые түсэбөөр хараалагдаhанhаа 1,5 процентээр дээшэлүүлхэ, харин барилгын хүдэлмэриин өөрынь үнэ сэнгые 1 процентээр хороохо гэhэн уялгатай. «Байкалрыбпром» нэгэдэлэй, «Бурятцелинстрой» трестын болон өөсэд олон коллективүүд үндэр уялгануудые абанхай.

Ниитэ олоной ажалай эдэбхиие саашадань хүгжөөхэ хэрэгые айхабтар ехэ удха шанартайда тоолохо зуураа ЦК-гай февралиин Пленум зохёон байгуулхы эдэбхи үүсхэлые, ажалшадай шэнэ хүсэл эрмэлзэлые материальна болон моральна талаар hайнаар урмашуулха асуудалда анхаралаа ехээр хандуулhан байна. Ажалай бүтээсые дээшэлүүлhэнэй, продукциин өөрынь үнэ сэнгые хямдаруулhанай ашаар туйлагдаhан бүхы зөөриие имагтал совет хүнүүдэй ажал болон hуудал байдал, медицинскэ хангалга hайжаруулха, байрын гэрнүүдые бариха хэрэгтэ зорюулха гэhэн асуудал табигдаа. Манай экономикын хэмжээгээр болоходо, ажалай бүтээсые 1 процентээр дээшэлүүлгэ 7 миллиард гаран түхэригэй продукци нэмэжэ абаха арга олгоно. Харин энэ 1 процент хадаа манай республикада 18 миллион түхэриг сэнтэй. Продукциин өөрынь үнэ сэнгые хахад процентээр нэмэжэ хямдаруулбал, хэдэн миллиард түхэригэй продукци нэмэжэ абаха арга олдохо байна бшуу. Олониитын нимэ зохёохы эдэбхиие хүгжөөлгэ гээшэ хүнэй hайн hайхан ажабайдалай түлөө партиин зорюулдаг дээдын хараа шэглэлдэ гүйсэд харюусана бшуу.

Республикын ажалша коллективүүдэй энэ жэлэй түрүүшын хоёр hарын хүдэлмэриин үрэ дүнгүүдые шэнжэлээд байхада, ажалшад hайнаар хүдэлхэ гэhэн партиин уряае гүн сэдьхэлhээ ойлгоhониинь харагдана. Республикын промышленность продукци худалдаха түсэбөө дүүргээ. Тэрэшэлэн ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ даабари бэелүүлэгдэhэн байна. Авиационно, локомотив-вагон заhабарилгын, Тимлюйн, цементын ба шиферэй заводуудай, бусад хэдэн олон предприятинуудай коллективүүд дүрбэдэхи табан жэлые амжалтатайгаар эхилбэ. Нарин сэмбын комбинадай коллектив хоёр hарын түсэбhөө гадуур 300 мянган түхэригэй продукци худалдаа, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлгэ 100,7 процент болоо. Бүд нэхэгшэдэй туйлаhан амжалтада үргэноор дэлгэрhэн социалис мүрысөөн ехэ нүлөө үзүүлhэн байна. Залуу бүд нэхэгшэ Таня Кондратьева «3,5 жэлэй даабариие hунгалтын үдэр болотор дүүргэхэ» гэhэн үүсхэл гаргаа hэн. Тэрэ өөрынгөө уялгые болзорhоонь урид дүүргэжэ шадаа. Комбинадай олон бригаданууд гурбан hарын даабариие hунгалтын болохо үдэр хүрэтэр дүүргэhэн байна. Харин hамналгын аппарадай операторнууд С. Раднаева, С. Цынгуева гэгшэд өөhэдынгөө табан жэлэй түсэбые дүүргээ.

Оёдолой «Туяана» нэгэдэлэй коллектив түсэбhөө гадуур 17 мянган түхэригэй продукци худалдаа, 12,8 тонно условно хэмжээнэй түлишэ алмаа. 25 янзын зүйлнүүдые Гүрэнэй шанарай тэмдэгтэ хүргэхын тула зууршалга хээд байна. Харин кварталайнь түсэб 12 байгаа. Үйлэдбэриин 90 гаран түрүүшүүл гурбан hарын даабариие болзорhоонь урид дүүргэжэ амжаа. 9 хүдэлмэрилэгшэд hунгалтын үдэр табан жэлэйнгээ даабариие дүүргэhэн байба.

«Бурятмясопром», «Байкалрыбпром» нэгэдэлнүүдэй коллективүүд хоёр hарын түсэбтэ даабариие амжалтатайгаар дүүргэжэ, Эдеэ хоолой программые бэелүүлхэ хэрэгтэ ехэ хубитаяа оруулаа бшуу. Транспортын хүдэлмэрилэгшэд баhал hайнаар хүдэлөө. Тэдэнэр ашаа болон пассажирнуудые зөөхэ даабаридаа ургалта туйлаа. Барилгашад хүдэлмэреэ hайжаруулжа байнхай.

Хүдөөгэй ажалшад мал ажалай продуктнуудые абалгые дээшэлүүлхын түлөө шанга тэмсэл ябуулжа байна. Мүнөө эндэ харюусалгатай хаhа оронхой. Абтаhан түлнүүдээ бүрин бүтэнөөр түлжүүлхэ, хабарай тарилгада hайнаар бэлдэхэ шухала.

Түрүү предприятинуудай ажалай hайн үрэ дүнгүүд хадаа ажалша коллективүүдэй нүлөөлхы үүргэhээ эшэ үндэhэ абана. Тэдэнэр партиин социально-экономическа политикые бэелүүлхэ хэрэгтэ өөhэдынгөө хубитые оруулха гэжэ эрмэлзэнэ бшуу.

Гэхэ зуура hанаhан хэрэг бүхыдөө бүтэнэгүй. Зарим предприятинууд технико-экономическа гол зүйлнүүдээр гүрэнэй түсэб дүүргэжэ бирабагүй. Тэдэнэй тоодо «Забайкаллес» нэгэдэлэй олон леспромхозууд, «Татарский ключ», карьероуправлени, Холбоолжоной шулуу нүүрhэнэй уурхай, «Бурятферммаш», «Бурятжелезобетон» нэгэдэлнүүд болон бусад хэдэн предприятинууд оролсоно бшуу. Энээгээр бодоходо, хэхэ юумэн үшөө ехэ. hүүлэй үедэ ажалай, үйлэдбэриин, түсэбэй, гүрэнэй журам бэхижүүлхэ, социалис хуули ёhо бэхижүүлхэ асуудалнуудта зорюулагдаhан шухала хэмжээнүүдые партимнай абаhан гээшэ. Тэдэ бүгэдэн олониитээр hайшаагдаhан, үйлэдбэриин байдалда hайнаар нүлөөлhэн байна. Тиигэжэ ниитын ажабайдалые, хүн зоной сэдьхэл бодолые баясуулаа. Хүдэлмэриин сагые хайша хэрэгээр үнгэргэхэ ушар, кадрнуудай оролго гаралга нёдондо республика дотор яhала хороhон байна. Энэ хүдэлмэри мүнөөшье ябуулагдаhаар. Тиибэшье бүхы юумэн дууhан хэгдээ гэжэ хэлэхын аргагүй. «Эмхидхэл тухай, гурим журам тухай асуудал хадаа манда үндэhэн шухала шууд шиидхэхэ асуудал мүн. Энээн тухай хоёр ондоо hанамжа байха ёhогүй. Алибаа албан хойрог, харюусалгагүй ябадал манай обществодо гансал материальна хохидол үзүүлнэ бэшэ. Харин социальна болон оюун сэдьхэлдэ ехэ гэмтэл ушаруулна бшуу» гэжэ КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленум дээрэ тэмдэглэгдэhэн байна.

Хүдэлhэн газартаа ашаг үрэ ехэтэйгээр хүн бүхэнэй ажаллалга хадаа социалис журамай гол удхань болоно. Энээниие имагтал мүнөө үе сагай ажалай эмхидхэлээр, хүнүүдые зүбөөр хубаарилан табилгаар, материально-техническэ саб гэмэ хангалгаар, моральна болон материальна урмашуулгын али бүхы арга дүршэлые шадамараар хэрэглэлгын ашаар туйлаха болонобди. Энэ талаар хэхэ юумэмнай ехэ.

hүүлэй үедэ абтаhан Ажалша коллективүүд тухай хуули, журам бэхижүүлхэ, ажалаа бригадна гуримаар эмхидхэхэ гэhэн, мүн бэшэшье тогтоолнууд ухаан бодолоо, дүй дүршэлөө үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ арга боломжонуудые олгобо.

Ниитын ажалай бүхы hалбаринуудай улам саашадаа бэхижэлгэ, доторой бэе бэеын дэмжэлгэ манай түгэс хүгжэhэн социалис обществын онсо шэнжэнь болоно. Хүгжэлтэ түгэс социализмын холын хараата зорилгонуудые бэелүүлхэ зуураа совет обществын экономическа, социальна болон ухаан бодолой хүгжэн дэбжэлгын хоорондын холбоо барисаае улам бэхижүүлхэ шухала байhан тухай Пленум дээрэ тэмдэглэгдээ. Социальна болон үзэл сурталай үндэhэ hуури байгуулангүй, экономикые шэнэ үндэр шатада гаргажа болохогүй. Мүн лэ социалис ухаан бодолой, болбосон ёhоной асуудалнууд экономическа болон социальна бата бэхи үндэhэ hууригүйгөөр шиидхэгдэжэ шадагдахагүй.

Шэнэ дэлхэйе байгуулха гээшэмнай юун бэ гэхэдэ, шэнэ түхэлэй хүнэй үзэл бодолые хүгжөөлгэдэ таhалгаряагүй анхаралаа хандуулха хэрэг болоно бшуу. Ажалшадые коммунис ёhоор хүмүүжүүлхэ талаар сухаришагүй зорилготой хүдэлмэриие парти ябуулжа, тэрэнэй онол арга болон түхэлые улам нарижуулна. КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй hүүлдэ үнгэрhэн саг партиин бэелүүлhэн үзэл сурталай, ниитэ-политическэ хүдэлмэриин олон жэлдэ хараалагдаhан программа тон аша үрэтэй, научна үндэhэ баримтатай байhыень үнэншэмөөр гэршэлбэ. Партийна комитедүүдэй, агитационно-пропагандистска эдэбхитэдэй, олониитэдэ мэдээсэл дамжуулха хэрэглэмжэнүүдэй хүдэлмэридэ шэнэ hонин олон үзэгдэлнүүд бии болоо. Энээниие авиационно заводой, ЛВРЗ-гэй, «Теплоприбор» заводой, нарин сэмбын комбинадай, мүн бэшэшье олон тоото партийна организацинуудай хүдэлмэриин жэшээ дээрэ харуулжа болоно. Эндэ элитэ hайн хубилалтанууд бии болоошье hаань, hанаагаа амаржа болохогүй. Үзэл сурталай хүдэлмэриин бүхы удха шанарые, түхэлыень ажалшадай мүнөө үеын эрилтэнүүдтэй тэнсүүлхэ гэhэн партиин гол заабариин түрүүшын алхамууд болоно гээшэ.

Социалис демократиие залан шууд хүгжөөхэ, хүгжэлтэ түгэс социализмын политическэ байгууламжые саашадань нарижуулха, манай бүгэдэ арадай гүрэниие бэхижүүлхэ гээшэ КПСС-эй хубилашагүй хараа шэглэл мүн.

Үнгэрэгшэ СССР-эй Верховно Соведтэ hунгалтын үедэ социалис демократиин, манай политическэ байгууламжын онсо үлүү талань элеэр тодороо. Гүрэнэй, засагай дээдын зургаанда коммунистнууд ба партийна бэшэ хүнүүдэй бата нэгэдэлдэ түрүү түлөөлэгшэд депутадаар hунгагдахадаа, парти ба арадай эбдэршэгүй жагсаалтай байhаниие баталаа бшуу. Депутадуудай зэргэдэ хүдэлмэришэн ангиин ба тарияашадай түлөөлэгшэд олоороо hунгагдаа.

Пленум дээрэ тэмдэглэгдэhэнэй ёhоор, партийна комитедүүдэй, мүн гүрэнэй ба ажахын эмхи зургаанудай бэелүүлдэг хоорондынь үүргые тодоор илгаруулжа, бэе бэеhээ дулдыдалгые усадхаха хэрэгтэй. Энэ эрилтые, мүн hунгагшадай захяа болон дурадхалнуудые бэелүүлхэ гээшэ парти ба совет эмхи зургаанудай дүүргэхэ шухала асуудалнуудай нэгэн болоно.

Мухар-Шэбэрэй районой Хушуун-Үзүүрэй сомоной Соведэй социалис уялгануудые партиин обкомой бюро ба республикын Министрнүүдэй Совет hайшаагаа. 1984 ондо гүрэнэй түсэбүүдые дүүргэхэ, хүн зоной ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалгын hалбаринуудые, худалдаа наймаа, соёлой байдал, спорт хүгжөөхэ, hуурин тосхонуудые болбосон түхэлтэй болгохо талаар үргэн хүдэлмэри ябуулхаар тэдэнэр уялга абаа. Эдэ асуудалнуудые шиидхэлгэ Соведэй болон тэрэнэй комиссинуудай, депутат бүхэнэй хүдэлмэриин хэмжээе дээшэлүүлхэ зэргэтэй. Эдэнэрэй дүй дүршэлые бүхы республика соо дэлгэрүүлхэ шухала.

Мүнөө үедэ «Юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй hургуулиие хубилган шэнэлэлгын гол шэглэлнүүд» тухай КПСС-эй ЦК-гай проектые зүбшэн хэлсэлгэ дүүрэжэ байна. Зүбшэн хэлсэhэнэй hүүлээр энэ проект гүрэнэй засагай дээдын зургаанда баталагдахаар табигдаха юм. Орёо, шухала асуудалнуудые шиидхэхэдээ, хододоо олониитын хамтын дүй дүршэлдэ, арад зонойнгоо гүнзэгы ухаанда КПСС-эй түшэглэжэ байдагайнь толотомо гэршэ энэмнай болоно ха юм.

Манай орон, мүн республика соомнайшье ниитэ-политическэ хүдэлмэриин аша үрэтэй түхэл янза болохо ниитэ полит-үдэр үнгэргэгдэдэг болоhоор үнинэй. Теэд зарим хүтэлбэрилэгшэд элдэб шалтагаан бэдэржэ, ажалшадтай уулзалгаhаа хулжадаг, үгы гэбэл, КПСС-эй ЦК-гай хориhон элдэб суглаан гү, али ондоо хэмжээ ябуулга үнгэргэдэг байна.

Манай ороной омогорхол, тэрэнэй экономическа, социальна болон соёлой хүгжэлтэ, социализмын асари ехэ хубилалта хадаа ленинскэ Коммунис партиин ажал ябуулгатай нягта холбоотой. Обществын хүгжэлтын ёhо гуримые научна ёhоор шиидхэлгэдэ үндэhэлhэн тэрэнэй ябуулдаг политика социальна дэбжэлтын саашанхи шатада дабшуулна, түүхэтэ зохёохы хэрэгтэ олониитые жагсаана.

Манай партиин хүсэн хадаа тэрэнэй бата бэхи жагсаалhаа, марксизм-ленинизмдэ үнэн сэхэ байлгаhаа эшэ үндэhэтэй. КПСС-эй ленинскэ Центральна Комитедые бата жагсаалтайгаар хүреэлжэ байhые партиин ЦК-гай февралиин Пленум тодоор харуулба. Бүхы коммунистнууд партиин генеральна хараа шэглэлые гүйсэд дүүрэн дэмжэжэ байна. Энэ дэмжэлгэ хадаа тон эдэбхитэй ажал ябуулга, эршэ түгэс ажалай элшээр тодорхойлогдоно. Областной партийна организаци мүнөө КПСС-эй 52 мянга гаран гэшүүд болон гэшүүндэ кандидадуудhаа бүридэнэ. Бүхы коммунистнуудай гурбанайнь хоёр хуби материальна үйлэдбэри дээрэ хүдэлжэ байна. Эдэбхитэйгээр хүдэлмэреэ ябуулдаг партийна эхин организацинуудай коммунистнуудай дүүргэдэг хубитын хэзээдэ ехэ байдагые дүй дүршэл гэршэлнэ. Ажалша коллективэй манлайда жагсаха, асуудалнуудые эрид шууд шиидхэдэг, үндэр нэрэ солодо хүртэдэг шадабари хадаа олониитын доторой зохёохы ажабайдалые тодорхойлдог байна бшуу.

Коммунистнууд, совет бүхы хүнүүд КПСС-эй ЦК-гай февралиин ээлжээтэ бэшэ Пленумэй дүнгүүдые халуунаар дэмжэhэн, үнэн зүрхэнhөө hайшааhан байна. Манай парти, Центральна Комитет, тэрэнэй хүтэлбэрилхы орган ленинскэ тугта, Агуухэ Октябриин хэрэгтэ хэлбэршэгүй үнэн сэхэ байна гэжэ тэдэнэр мэдэнэ. Коммунис партиие өөрынгөө хамтын вождь мүн гэжэ Советскэ Союзай ажалшад гүйсэд мэдэрхэ зуураа тэрэнэй дотоодын болон гадаадын политикые бэелүүлхын түлөө эсэшэ сусашагүйгөөр тэмсэнэ. Парти хадаа арадай этигэл найдабариие үндэрөөр сэгнэжэ, совет хүнүүдэй hайн hайхан, зол жаргалтай байдалай түлөө өөрынгөө бүхы ажал ябуулгые зорюулха уялгатай байhанаа мэдэрнэ. Парти ба арад хоёрой хоорондын нэгэдэл манай хүсэнэй эшэ үндэhэниинь байhан, байхашье.

М. КРЮЧКОВ,
КПСС-эй обкомой пропаганда ба агитациин таhагые даагша.

ҮРЭhЭЕЭ ТҮРГЭНӨӨР СЭБЭ[…]

Үдэр хоногой үнгэрхэ бүри наранай элшэ хурса боложо, урин хабарай улам дүтэлhэниие hануулна. Тиимэhээ эгээл мүнөө үедэ ажахынуудай агрономууд ерэхэ хабарай тарилгада хэрэглэгдэхэ үрэhэ хүрэнгэ тухайгаа hанаагаа табижа, тэрэнээ дахин дахин шалгаха, эрхим шанартай байлгахын тула оролдохо ёhотой байhаниинь эли ааб даа.

Энэ жэлдэ республикын олонхи районуудта ороohо тарянайнгаа, мүн ороohото гэжээлэй ургамалнуудайшье үрэhэ хүрэнгые эрхим шанартай болгоhон ажахынууд яhала бии. Жэшээнь, Хориин районой Үдын совхоздо бүхы үрэhэниинь ГОСТ-ын эрилтэдэ хүрэхэ, гол түлэб нэгэдэхи, хоёрдохи сортын шанартай болгогдонхой. Ажахын ахамад агроном Н. Н. Халматов, үрэhэнэй талаар агроном Ж. Е. Эрдынеев гэгшэд үрэhэ сэбэрлэхэ хүдэлмэридэ харюусалга ехэтэйгээр хандажа, шадамараар эмхидхэжэ, бүри нёдондо ноябриин 1-дэ тарянайнгаа үрэhые хуу тарилгын шанарта хүргөөд, гүрэнэй инспекцидэ шалгуулаа hэн.

Загарайн районой Хүрбын туршалга-үйлэдбэриин ажахыда бүхыдөө хаагдаhан үрэhэнэйнь 75 процентнь хоёрдохи классhаа доошо бэшэ шанартай болгогдонхой. Энэл районой Дээдэ-Тайлсын Мухар-Шэбэрэй районой Сутайн совхозуудай бүхы үрэhэниинь тарилгын шанарта хүргэгдэнхэй гэжэ тоологдоно. Үнгэрhэн жэлдэ сагай уларилай хүшэр хүндэ эрхэ байдалай тохёолдоошье hаань, Яруунын совхоз 1000 гаран центнер ешмээнэй үрэhэ бэлдэжэ, тэрэнээ гол түлэб тарилгын хоёрдохи классай шанарта хүргэжэ шадаа.

Үрэhэ хүрэнгэ хааха түсэбөө hайнаар дүүргэhэнэйнь, тэрэнээ саг соонь тарилгын шанарта хүргэhэнэйнь түлөө республикын хүдөө ажахын министерство 15 колхоз, совхозуудай мэргэжэлтэдтэ урмашуулгын шан олгоhон байна.

Гэхэтэй хамта мүнөөдэрэй байдалаар хаража үзэхэдэ, ажахынуудта хаагдаhан, бэлдэгдэhэн тарянай үрэhэнэй үшөөл бага хубинь тарилгын шанарта хүргэгдөө, олохон колхоз, совхозуудта горитой үрэhэн муу шанартай байна гэжэ гүрэнэй үрэhэнэй инспекциин шалгалтын дүн гэршэлнэ.

Үнгэрхэдөө, мүнөө хүрэтэр тарилгын шанарта хүргэгдэhэн центнершье үрэhэгүй ажахынууд бии байhаар. Түсхайлбал, Кабанскын районой Оймерой, «Шергинский», «Большереченский» совхозуудта хаагдаhан тарянай сэхэнхи үрэhэн элдэб холисо юумэнhээ сэбэрлэгдээгүйhөө тарилгын шанарта хүрөөгүй байха юм. Эрхим шанартай тарянай үрэhэ ургуулжа, бусад ажахынуудые хангаха ёhотой, энэ талаар түсхай мэргэжэлтэй Байгалай ОПХ-да бүхы үрэhэнэйнь миил 5 процентнь лэ тарилгын шанарта хүргэгдэнхэй байхань яашье хүлисэшэгүй. Бэшүүрэй районой «Рассвет» колхоздо, Хэжэнгын районой Ушхайтын, Загаhатын совхозуудта хаагаа болоhон бүхы үрэhэниинь тарилгын шанарта хүргэгдөөгүй гэжэ шалгалта харуулаа.

Хүсэд оролдожо сэбэрлээ hаань, яhала hайнаар илгагдаха, арилгагдаха аргатай байhан үрэhэнэйнь гансал энээнhээ боложо тарилгын шанарта хүргэгдөөгүй байхадань hанаата болохоор. Жэшээнь, Сэлэнгын районой Кировэй нэрэмжэтэ колхоздо 5689 центнер, Улаан-Үдын районой Ивалгын ОПХ-да 5445, Прибайкалиин районой «Ильинкинский» совхоздо — 1000, Байгалай ОПХ-да — 1000 центнер тиимэ үрэhэн бии байна. Тэрэниие саг соонь hайнаар сэбэрлээ hаа, нимэ юумэн болохогүй бэлэй. Эдэ дутагдалнууд ажахынуудай агрономуудай, бригадирнуудай тоог, складуудые даагшадай ажалдаа хайхарамжагүй байhанайнь гэршэ болоно.

Мүнөө республикын колхоз, совхозууд хоорондоо андалдаа хэжэ, мүн гүрэнэй нөөсэhөөшье абажа, hайн шанартай тарилгын үрэhэтэй болохо хүдэлмэри ябуулжа байна. Гэбэшье тэрэ үрэhые баhал түргэнөөр сэбэрлэхэ, тарилгын шанарта хүргэхэ хэрэгтэй. Энэ үедэ ажахынуудта бүхыдөө оросоод байhан 72 мянган центнер тарянай үрэhые шадаал hаа түргэнөөр, үнэтэ саг гээнгүй сэбэрлэхэ, илгаха шухала болоно.

Ургасын нэгэ жэгдээр гараха, hайнаар ургахын тула тарянай үрэhые томо, жэжээрнь илгаха гээшэ ехэхэн удха шанартай. Гэбэшье хаагдаhан бүхы үрэhэнэй оройдоол 22 процентнь томо, жэжээрээ илгагданхай.

Ороohоной элдэб үбшэндэ дайрагдахагүйнь, ургаха шанарайнь дээшэлхынь тула бүхы үрэhые баhал хаhа саг соонь амбаар, складhаа гаргажа, хордохо хэрэгтэй. Тиигэхын тула хүнүүдые hургаха хэрэгтэй соонь абаха, оньhон машина, түхеэрэлгэнүүдые эртэнhээ бэлдэхэ байна.

Ажахынуудта бии байhан тарянай үрэhэнэй нилээд ехэ хубинь шиигтэйшэг, пойтобор байhан дээрэhээ ургаха шанарынь муу гэжэ тоологдоно. Мүнөө хаа хаанагүй урин дулаан болоходо үдэрынь үрэhэнэй ороохые газаашань гаргажа, нара, hалхинда байлган шанаржуулха ёhотой. Тэрэниие бүри түргэнөөр дүүргэхын тула түсхай оньhон агрегадаар агаар үлеэлгэжэ хатааха, шанаржуулхада, бүришье зохисотой.

Республика дотор олон жэлэй ногооной үрэhэнэй муугаар бэлдэгдэжэ байhан ушарта тон hанаата болохоор байна. Бүхы хаагдаhан тиимэ үрэhэнэй оройдоол 8 процентнь тарилгын шанарта хүргэгдэнхэй. Гадна олохон ажахынуудай агрономуудай гэмээр бүхы хаагдаhан үрэhэнэй аяар 21 процентнь үрэhэнэй инспекцинүүдтэ шалгагдаагүй байха юм. Олон жэлэй ногооной нилээд ехэ үрэhэн түсхай машинануудаар сэбэрлэгдэхэ ёhотой байгаа. Теэд зарим колхоз, совхозууд тиимэ машинагүйбди гээд өөhэдөө сэбэрлэхэгүй мүртөө, тэрэнээ Бурлад[ай] […]

үрэhэнэй […] жэ сэбэрлүү[…] Колхоз, с[…] дагалагдаhан […] үрэhэнэй ми[…] тарилгын […] бэшэниинь […] тай байна […] элирүүлээ. үрэhэнэй ая[…] элдэб үбшэн[…] даhан, томо, […] илгагдаагүй […] рилгын шан[…] гэжэ тоо[…] Үзэхэдэ, үр[…] хартаабхын […] hайнаар ха[…] процентнь […] харин 6 про[…] гаар хадагала[…] рүүлэгдэ. И[…] тын, Загарай[…] най, Мухар-[…] байкалиин, С[…] нуудта үрэ[…] хангалтагүй […] галагдажа […] районой Тел[…] тэ, Мухар-Ш[…] «Искра» кол[…] хадагалагдаh[…] хань ехээр […] ниинь hураг[…]

Тобшолон […] hо тарянай […] гооной, ха[…] hайнаар бэл[…] хатааха, илг[…] эрид түргэ[…] хүн зоной, […] кын хүсэ […] саг ерээ.

Г. […]
республик[…] инспек[…]

РЕСПУБЛИКЫН КОЛХОЗ, СОВХ[…] ТАРЯНАЙ ҮРЭhЭНЭЙ ЯМАР ША[…] БАЙhАН ТУХАЙНЬ

(Процентээр харуулхада)

Районуул	Тарилгын шанарта хүргэ[…]hэниинь: Бүхыдөө	I ба II класса[…]
Баргажанай	44	—
Бэшүүрэй	40	7
Зэдын	41	11
Яруунын	32	6
Загарайн	54	16
Захааминай	54	13
Кабанскын	7	3
Хэжэнгын	16	3
Хурамхаанай	56	15
Хяагтын	76	52
Мухар-Шэбэрэй	65	19
Прибайкалиин	23	11
Сэлэнгын	44	8
Түнхэнэй	55	23
Улаан-Үдын	46	25
Хориин	67	38
Республика дотор	46	16

П. Бурмакинай буулгаhан зураг дээрэ Андрей Иосифович Тышковичые харанат. Тэрэнэй ажалай стаж жарадахи жэлээ дабаба. А. И. Тышкович Улаан-Үдын локомотив-вагон заhабарилгын заводто гуша гаран жэлэй туршада модошо дарханаар хүдэлжэ байнхай.

Ажалай ба партиин ветеран, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда хабаадагша мүнөө 78 наhатай болобошье, модельнэ цехэй партийна хиналтын комиссиин эдэбхитэй гэшүүн юм.

ТЕХНИКЭНЬ БЭ[…]

Эдэ үдэрнүүдтэ совхозой машина, тракторнуудые заhабарилдаг мастерской соо ороходо хабарай тарилгада хүдэлхэ техникэ бэлдэхэ хүдэлмэри дүүргэгдэжэ байна. Түлишын аппаратура, үрэмдэлгын, газоэлектро-гагнуурай цехүүд, хүүдинсэ соо ажалай эршэ hураггүй намданхай. Эндэ токарна станогой дэргэдэ коммунистнууд, үргэн мэргэжэлтэй механизаторнууд Хайбзан Гармажапов, Александр Жапов гэгшэдтэй уулзабабди.

Токарна станогто элдэб шүрэб шүнхэнүүдые тэдэнэр түргэхэн тошылдожо гаргаад лэ байдаг зон юм. Нүгөөдэ таhалга соо электрохяhынгаа дэргэдэ шэрээдэhэ сасарhан гал улаан түмэрые дүшэ дээрэ табяад, түмэршэ дархан нүхэр Тукачев тэрэнээ дабтажа, дабтажал байна.

Машинын хорёо соо заhargahan хүд[…] дэб техникэ […] культиваторну[…] бусад зэр […] тэр табяатай, МТМ-эке […] Анчын База[…] рэлдэнэбди.

— Түсэбэй […] дэнь гэнжэтэ […] 26 трактор […] ёhотой юм. […] дөө хуу […] байнхай. Эн[…] илангаяа Ген[…] Дамба Занаев[…] паратура ша[…] хуушанай, на[…] тэй, дүй дүр[…] затор Цыдын[…] гэгшэд hайнаа[р …] раба, — гээ[…]

Хэжэнгын […] хозой механи[…] барай тарилга[…] хэ техникээ[…] болгоод байга[…]

Ж. […]

УРАГШАА ДАБША[…]

Ажахы дотороо дэлгэрhэн социалис мүрысөөнэй манлайда Агафья Яковлевна Слепнева хододоо жагсадаг. Үнгэрэгшэ жэлэй дүнгөөр тэрэ hаалишадайнгаа дунда түрүүлhэн байна. Бэшүүрэй районой «Рассвет» колхозой эрхим hаалишан нүхэр Слепнева нёдондо үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 1933 килограмм hү hаагаа.

Энэ түрүү[…] лэй hарануул[…] элбэгжүүлхэ […] харалаа ханд[…] гэрhэн дүрбэ[…] шада өөрынгө[…] hээ бүхыдөө […] hаажа, колхо[…] гаа. Иигэжэ […] левна социал[…] дүнгөөр гү[…] да гараба.

Б. […]

МҮРЫСӨӨНЭЙ ТҮРҮҮ ЗЭРГЭДЭ

ҮШӨӨ НЭГЭ БАЯ[…]

Улаан-Үдын мяханай комбинадай арбан нэгэдэхи табан жэлэй гол жэлэй түсэбтэ даабаринуудые үшөө декабрь hарын эхэр түгэсхэhэн колбаса хэдэг заводой коллективэй мяха яhанhаань шулан сэбэрлэдэг участогай хэдэн хүдэлмэрилэгшэдтэй уулзажа хөөрэлдэбэбди. Предприятида үнэн шударгыгаар, оролдосотойгоор хүдэлдэг хүнүүд олон.

...Үүдэндэ дүтэшэг оршонхой хэдэн ута столой хоёр тээгүүр жэрыжэ зогсоод, забда сүлөөгүйгөөр хүдэлжэ байhан арбаад эхэнэрнүүдые тойрон участогай нүгөө захада ажаллажа байгшадта ошоо hэмди. Тэдэнэй хажуугаар гаража ябахадамнай, 50-яад хараагай наhатай монсогор шадалтай бэетэй эхэнэрэй абяастайгаар, түргэнөөр хүдэлжэ байhан үе хадуугдаадхёо бэлэй. Тиигээдшье бидэнэр саашалжа, мяха шулагшадай бригадые хүтэлбэрилэгшэ, коммунист Виталий Николаевич Таций гэгшэтэй хөөрэлдэбэбди.

24 хүдэлмэришэнhөө бүридэhэн коллективтэнь ажалай түрүүшүүл олон юм. Гэбэшье тус бригадын мяха шулагшадай ехэнхидынь хори гарамгай наhатайшуул. Эдэнэрэй дунда наhатай болжо ябаhан нэгэ хүдэлмэришэн бии. Энэ хадаа М. Н. Сафонова бшуу. Тэрэ хажуугаарнь гарахадаа, манай онсо анхарhан ошотойгоор, оролдосотойгоор хүдэлжэ байhан эхэнэр Мария Николаевна байба. Бригадирынь ажалай ветеран тухай дулаан, магтаалай олон үгэнүүдые манда хөөрэбэ.

Маша басаган ФЗУ 1949 ондо дүүргэжэ, энэ предприятиин хүдэлмэришэн болоhон намтартай. Тиихэдэ мяха шулагшаар ажаллажа эхилhэн эхэнэр мүнөө хүрэтэрөө анханайнгаа мэргэжэлээр хүдэлжэ байнхай. Аяар 34 жэлэй туршада нэгэ газартаа ажаллана. Дүй дүршэлөөр баян болоhониинь мэдээжэ. Урин налгай зантай хүдэлмэришэн энэ үе соо олон залуушуулые мэргэжэлдээ hургаhан алдартай. Түрүү мяха шулагшын мүнөө сугтаа ажаллажа байhан хүнүүдэй олонхидынь Мария Николаевнагай ажалай нюусануудтай танилсаhан юм. Жэшээлхэдэ, хэдэн hарын урда тээ эндэ хүдэлжэ захалhан Алексей Осеевые мэргэжэлдэнь дадхааха, дүршүүлхэ хүдэлмэри нүхэр Сафонова мүн лэ ябуулна.

Тиихэдэ энэ багахан хөөрөөн соогоо нимэ нэгэ баримта тухай тогтолтой.

В. Н. Таций гэгшын хүтэлбэрилдэг коллектив 1981 оной октябрь hарада ажалай шэнэ гуримда ороhон юм. Тус хэрэг бодото дээрэнь бэелүүлхэ ябадалда Мария Николаевнагай оруулhан хубита ехэ гэжэ Виталий Николаевич манда хэлэhэн байна. Дүршэлтэй, нүхэдэйнгөө дунда хүндэтэй хүдэлмэришэнэй түрүү онол арга дэмжэhэн ушар бригадна гурим коллективтэнь нэбтэрүүлгэдэ[…] лөөлөө бшуу.

Иимэл түрүү[…]ша М. Н. С[…] ондо «Хүндэл[…] орденоор ша[…] дартай. Мүн […] лаевна мяхана[…] хүдэлмэрилэгшэдэ[…] дэлгэрhэн со[…] сөөндэ нэгэнт[…] гаржа, олон […] лэй грамотану[…] даhан хүн юм […] дунда Буряад[…] Верховно Сов[…] умэй Хүндэл[…] бии.

Үнгэрhэн жэ[…] рүү хүдэлмэр[…] дээрэ баярай […] рээн соонь ни[…] байгаа: «Улаа[…] най комбинад[…] шэн М. Н. […] «РСФСР-эй зэ[…] лагша» гэhэн […] гохо».

Энэ хадаа […] удаан сагай […] досотойгоор […] хэдэйнгээ дүн[…] байhаниие гэ[…] баримта мүн.

Д-Р.

...эй ЦК-ГАЙ ПРОЕКТЫЕ ...эн хэлсэнэбди

...ЁОХЫ МЭДЭРЭЛТЭЙГЭЭР

...байгаа. Саашань үргэлжэлүүлэн, **«Юһэн жэлэй ба дунда һургуули бүхы һурагшадаа ажалда дуршуулжэ байха арга боломжотой болохо ёһотой. Энэ зорилгоор һургуулинууд һуралсалай-туршалгын ажахынуудтай боложо, тэндэ хүдэлжэ байһан һурагшадай бүлэгүүд ёһотой ажалша коллективүүд мэтэ байха зэргэтэй. Эдэ бүлэгүүдые үйлэдбэриһөө томилогдоһон тусхай мэргэжэлтэй һурган хүмүүжүүлэгшэд эрхилхэ байна»**,—гэһэн нэмэлтэ оруулбал яахаб. Ажалай иимэ нэгэдэлнүүдэй амжалтатай хүдэлмэри һургуулиин, үйлэдбэриин коллективүүдэй, мүн түрэлхидэйшье хамтын оролдолгоһоо сэхэ дулдыдаха гэжэ тэмдэглэе. Һургуулиие хубилган шэнэлхэ тушаа документнүүд дотор энээн тухай тодорхойгоор хэлэгдэхэ ёһотой.

Үхибүүдые зургаан наһатайһаань һургуулида һургажа эхилхэ тушаа «Юрэнхы дунда ба мэргэжэлэй һуралсалай байгууламжа» гэһэн бүлэг дотор хэлэгдэнэ. Энээниие зүбшөөхэ зуураа **хүүгэдэй саадуудта гү, али национальна һургуулинуудта табатай хүүгэдһээ бүридхэгдэһэн бэлэдхэлэй группануудые байгуулжа, тэдэниие 1-дэхи класстаород хэлэ шудалуулхаар бэлдэжэ эхилбэл, һайн байха** бэлэй гэжэ һанагдана.

«Һуралсалай - хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин шанарые һайжаруулга» гэжэ нэрлэгдэһэн 3-дахи бүлэг дотор ургажа ябаа үетэндэ гүнзэгы бэхи эрдэм мэдэсэ олгохо, тэрэнэй бодото хэрэг дээрэ хэрэглэжэ һургаха гээшэ совет һургуулиин тон шухала, буурашагүй зорилго мүн», —гэжэ тэмдэглэгдэнэ. Энэ зорилгые бэелүүлхэ хэмжээнүүд проект дотор хараалагданхай. Тэрэ тоодо ямаршье яһанай һурагшад дунда һургуули дүүргэжэ гарахадаа,ород хэлые һайнаар шудалһан байха зэргэтэй гэжэ заагданхай.

Гэхэтэй хамта, национальна соёлой болон хэлэнэй хүгжэн һалбархын тулада, залуу үетэн һургуулида һурахаһаа эхилжэ, түрэл хэлээ гүнзэгыгөөр шудалха уялгатай. Эхин классуудта һурахаһаань хойшо үхибүүдые түрэлхи хэлэндэнь һургажа, ухаан бодолыень хүгжөөн болбосоруулха шухала. Суута багша К. Д. Ушинский «Агууехэ», «гайхалтай мэргэн багша» гэжэ түрэлхи хэлые нэрлэхэдээ, түрэл хэлэнһээнь үндэһэлжэ, хүнэй оюун бодолой хүгжэдэг байһые элирхэйлээ ха юм.

Дурсагдаһан бүлэг дотор факультативууд тухай пункт бии болгоо һаа, зүйтэй байха һэн хаш. Үхибүүдые 5-дахи класста һурахаһаань эхилжэ, һонирходог предмедүүдээрнь факультативуудта ябуулха гээшэ тон шухала ха юм. Мүн лэ энэ бүлэгтэ эхин классууд тухай тодорхой нэмэлтэ оруулмаар. **Эхин классуудта заадаг дээдэ эрдэмтэй багшанарай нэгэ неделидэ 16—18 час ябуулһанай, тиихэдэ хүмүүжүүлгын хүдэлмэри бэелүүлһэнэйнь түлөө түлөөһыень дээшэлүүлхэ, мүн математикын,ород хэлэнэй ба литературын багшанарта неделиин 10 час даалгаха** гэхэ мэтын асуудалнуудта тодорхой харюу үгтөөгүй байһаар үнинэй.

Процент камналгые болюулха тушаа III бүлэг соо бүри тодоор хэлэжэ, албан хойрог энэ ябадалые үндэһөөрнь усадхаха хэмжээнүүдые нэрлээ һаа, зохисотой байха һэн. Гэхэтэй хамта, **һуралсалай үрэ дүнгүүдэй түлөө үхибүүдэй харюусалгые дээшэлүүлхын тула, эрдэм мэдэсынь шанарые һайжаруулхын тула класснаа класста оролгын шалгалтые дахин һэргээхэ тушаа тусхай пункт оруулбал,** һайн байха һэн.

«Ажалай талаар хүмүүжүүлгэ, һургалга, ерээдүйн мэргэжэлые зүбөөр шэлүүлгэ» гэжэ нэрлэгдэһэн бүлэг дотор үхибүүдые ажалда яажа дуршуулхэ тушаа тодо һайнаар хэлэгдэнэ. Энэ бүлэгтэ нэмэлтэ болгон, **1-дэхиһээ 11-дэхи класс болотор бүхы һурагшадые үдэр бүхэндэ ажалай хэшээлнүүдтэ ябуулжа байгаа һаа, тон түһатай байха гэһэн дурадхал оруулха хүсэлтэйб. Бага классуудай һурагшадта 2 часай дунда болон ехэ классуудай һурагшадта 3—4 часай туршада ажалай хэшээлнүүдые үнгэргэжэ байбал, үхибүүд үдэр бүри аша түһатай ажал хэжэ һураха һэн. Хэрбээ иимэ хэмжээнэй дүүргэгдэхэгүй байбал, недели соо 3 дахин тиимэ хэшээл үнгэргэхэдэ болоно.**

9 жэлэй гү, али дунда (11 жэлэй) һургуулидашье **ажалай болон үйлэдбэриин һуралсалай талаар директорэй орлогшонор хүдэлхэ зэргэтэй.** 8—9-дэхи классуудай һурагшадай тооһоо дулдыдан, 1—2 консультант-мэргэжэлтэ, харин 10—11-дэхи классуудай һурагшадай тооһоо дулдыдан, 2—3 консультант-мэргэжэлтэ томилогдохо зэргэтэй. Тиигэбэл, һургуулинуудта мэргэжэл шудалалгын хүдэлмэриин шанар дээшэлжэ, эмхи гуримтай байха һэн. Районой хэмжээгээр бодожо үзөө һаа, арадай гэгээрэлэй таһагай дэргэдэ мэргэжэл шэлүүлгын хүдэлмэриин түлөө харюусадаг консультант-мэргэжэлтэ хүдэлхэ зэргэтэй. Тиихэдэ шухала удхатай энэ хүдэлмэриие ниитын эдэбхитэд хаа хаанагүй эрхилхэ болоно. Гадна **8-дахи, 9-дэхи, 10-дахи, 11-дэхи классуудта «Ерээдүйнгөө мэргэжэл шэлэлгэ», «Политэкономиин эхин һуралсал» гэхэ мэтын хэшээлнүүдые үнгэргэдэг болоо** һаа, зохисотой байха һэн. Бүхэсоюзна педагогическа бүлгэмэй, СССР-эй арадай гэгээрэлэй Түбэй музейн байгуулагдахада, педагогическа эрдэм мэдэсэнүүдые, мүн түрүү багшанарай дүй дүршэлые олоной дунда нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ гүн ехэ удха шанартай байха гээшэ ааб даа. Энээнһээ уламжалан, **республика, область, хизаар бүхэндэ арадай гэгээрэлэй музейнүүд, тиихэдэ педагогическа бүлгэмэй областной (республиканска, хизаарай) таһагуудай дэргэдэ педагогическа мэдэсэнүүдые дэлгэрүүлгын, түрүү дүй дүршэл нэбтэрүүлгын тусхай секцинүүд байгуулагдаха зэргэтэй.**

«Багша совет общество дотор» гэжэ нэрлэгдэһэн бүлэг соо багшанарай үүргые, нэрэ хүндые улам дээшэлүүлхэ тушаа хэлэгдэнэ. «Буржуазна обществодо тэрэнэй байгаагүй, байдагшьегүй, байжа шадахашьегүй үндэр дээдэ шатада арадай багша манайда табигдаха ёһотой. Энээниие баримталан харуулһанай хэрэггүй, бодото зүйл мүн. Иимэ байдал туйлахын тула тэрэнэй оюун бодолые хүгжөөн дээшэлүүлхэшье, үндэр дээдын бодото нэрэ зэргэдэ тэрэниие али болохоор бэлдэхэшье шухала, үшөө дахин шухалань гэхэдэ, тэрэнэй материальна байдалые дээшэлүүлхэшье саг үргэлжын, хэлбэришэгүй, үсэд нэтэрүү хүдэлмэри бидэ ябуулха ёһотойбди», — гэжэ В. И. Ленин бэшээ бэлэй. Агуу вождиин энэ захяае гүйсэдөөр дүүргэхэ хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа зорюулха зэргэтэй байһамнай арсашагүй.

Багшанарай салингые горитойгоор дээшэлүүлхэ, тэдэниие гэр байраар хангаха тухай хэмжээнүүдэй абтаха байһаниинь, моральна болон материальна урмашуулгануудай бүри үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болоһониинь, багшанарай элүүр энхые сахиха талаар, тэдэниие ажалай, ажаһуудалай талаар бүрин түгэсөөр хангалгын асуудалнуудай гүйсэд шиидхэгдэжэ байһаниинь В. И. Ленинэй, Коммунис партиин арадай багшанар тушаа гаргаһан анхарал оролдолгын үрэ дүн мүн. Зүб даа, Совет оронной багшанар, гүрэнэй, партиин халуун анхаралаар хүреэлэгдэнэ. Хэдэн мянган багшанарта Совет гүрэнэй дээдын шагнал хайранууд үршөөгдэнхэй, нилээд олон хүн габьяата багшын нэрэ зэргэнүүдтэ хүртэнхэй гээшэ. Тэдэнэй дунда Социалис Ажалай Герой Ц. Н. Номтоев, СССР-эй арадай багша М. Ч. Гармаева гэгшэдые омогорхон дурдалтай. Тиихэдэ хэды олон методист-багша, ахалагша багшанар республика доторнай хүдэлнэб! Эдэ бүгэдэ омогорхомоор лэ зүйлнүүд гээшэ. Харин Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ Буряадай гүрэнэй багшанарай институдта залуу мэргэжэлтэд бэлдэгдэжэл байһаар. Саашадаашье багшын мэргэжэлдэ бодотоор дурладаг залуушуулые абахын тулада педагогическа мэргэжэл шэлүүлгын хүдэлмэриие хаа хаанагүй, үргэн дэлисэтэйгээр ябуулха зэргэтэйбди.

С. ДУГАРОВ,
Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ БГПИ-гэй кафедрые даагша, профессор.

АЖАЛШАДАЙ БЭШЭГҮҮДҺЭЭ

МАГТААЛДА ХҮРТЭНЭ

Дээдэ-Онгостойдо түбхинэһэн «Энергетик» гэжэ профилактори-санаторидо амарагшад тогоошодые магтадаг. Эндэхи тогоошодой һайн хүдэлмэридэ диетсестра Светлана Сучкова ехэ нүлөө үзүүлдэг юм.

Диетсестра комсомолка Светлана Сучковагай хара үглөөнһөө үдэшэ болотор столово соо байханьхарагдадаг. Тэрэ складые даагша Лидия Панаринатай хамта амарагшадай захяа хараада абан, ехэ бодомжотойгоор меню табидаг. Тиихэдээ олон янзын, амтатай хоол бэлдэхын тула оролдодог. Ушар иимэһээ амтан эдеэ тухай бэшэгдэһэн номуудые уншадаг, тогоошодоор хөөрэлдөө, хэшээл үнгэргэдэг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: диетсестра С. Сучкова складые даагша Л. П. Панарина хоёр ээлжээтэ меню табижа байна.

А. ШУЛУНОВОЙ фототекст.

УЯЛГАЯА ДҮҮРГЭБЭ

Манай Загаһатын совхоздо һайнаар хүдэлдэг хонишод олон юм. Һаяхан ахалагша хонишон Иван Ербаевтай уулзажа, энэ жэлэйнь түл түрэсөөр һонирхоходом:

— Байгша ондо зуун эхэ хонин бүриһөө 110 хурьга абаха гэһэн дээшэлүүлэгдэһэн уялгатай һэмди. СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтын болоһон үдэр хурьгадаа тоолоһомнай 600 толгой болоод байгаа. Харин хониднай 540 толгой юм,— гэбэ хонишон.

— Ингэжэ мүнөө тус отарада зуун хониһоо 111 хурьган түлжүүлэгдэнэ.

Б. ДОНДОКОВ.

ТАСС — АПН
ХИЛЫН СААНАҺАА

...АРИСААГАА, ХАРИЛСАА ...ООГОО БЭХИЖҮҮЛХЭ

Сириин-совет ...ае хүгжөөлгэ ...ай арадуудай ...ани барисаае, ...оое бэхижүүл... ...эһэн аша ту... ...а гэжэ САР-... ...иалис һэргээн ...артиин нюта... ...ин генеральна ...орлогшо М. З. ...ет эхэнэрнүү... ...й түрүүлэгшэ ...ковотай уулза... ...үлбэ. Сириин ... бүгэдэ нии... ...ин эндэ боло... ...рбэдэхи съезд... ...н совет деле... В. Терешкова толгойлпон байгаа. Сириин ба Советскэ Союзай ниитын эмхинүүдэй хоорондохи харилсаан шухала удха шанартай гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

Совет эхэнэрнүүдэй комитет болон Сириин эхэнэрнүүдэй бүгэдэ ниитын федерациин хоорондо үни холын бата бэхи харилсаан тогтоогдонхой. Империализмда эсэргүү тэмсэлэй, эб найрамдалай түлөө хүдэлөөнэй, арадуудай аюулгүй байдалай ниитэ нэгэн зорилгонууд энэ харилсаанай үндэһэ һуурида табигдана, гэжэ В. В. Терешкова уулзалгын үедэ мэдүүлбэ.

...КПВ-гэй ЦК-гай ...ЕТАРИАДАЙ ТОГТООЛ

...ьетнамай проф... ...едерациин бай... 55 жэлэй ойе ... тухай тогтоо... ЦК-гай секре... ...эн абаба.

... профсоюзууд ...ликын эгээл ...алгатай эмхи, ...ахы эрхилэл... һургуули бо... ...окумент дотор ... Вьетнамай ...й партиин ...ые бодото ...үүлгэдэ, соци... ...ческа хүгжэл... ... түсэбүүдые ...ажалшадые эл... ...үүлха талаар тэдэнэр асари ехэ хүдэлмэри ябуулна. Ажалшадай ажаллаха арга боломжые, һуудал байдалые һайжаруулха тухайда профсоюзууд ехэ анхаралаа хандуулна, тэдэнэй мэргэжэлые, юрэнхы эрдэм мэдэсые дээшэлүүлнэ.

Энэ гайхамшагта һайндэрэй хүндэлэлдэ социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, социализм байгуулгын ба Эхэ ороноо хамгаалгын хэрэгтэ бүхы хүсөө элсүүлхэ уряатайгаар КПВ-гэй ЦК республикын бүхы ажалшадта хандаба.

СТОКГОЛЬМ. Эб найрамдалта хүсэнүүдэй хоорондо холбоо барисаа тогтоохо талаар уласхоорондын хуралдаанай үүсхэлээр зарлагдаһан Европодо буу зэбсэгүүдые хуряалгын, аюулгүй байдал хангалгын асуудалнуудаар уласхоорондын конференци эндэ үргэлжэлүүлһээр.

Европодо этигэл найдалые, аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ, буу зэбсэгүүдые хуряаха хэмжээнүүдээр Стокгольмдо үнгэргэгдэжэ байһан конференци ехэ удха шанартай гэжэ тэрээндэ хабаадагшад — политическэ партинуудай, профсоюзай ба шажан мүргэлэй эмхинүүдэй, дайн дажарта эсэргүү хүдэлөөнүүдэй түлөөлэгшэд тэмдэглэнэ. Энэ шухала уулзалгын амжалтатайгаар дүүрэлгэдэ уласхоорондын олониитэ туһалха аргатай байна гэжэ Европодо ба Дундада далай дээрэ аюулгүй байдал, харилсаа холбоо тогтоохын түлөө Италиин хуралдаанай секретарь Дж Джованнони, ФРГ-гэй профсоюзай ажал ябуулагша Ю. Лельбах тэмдэглээ.

Эб найрамдалта хүсэнүүдэй хоорондо холбоо барилсаа тогтоохо талаар совет комитедэй түрүүлэгшэ,

УЛАСХООРОНДЫН КОНФЕРЕНЦИ

«Правда» газетын ахамад редактор В. Г. Афанасьев үгэ хэлэхэдээ, Советскэ Союз болон бусад социалис оронуудай Стокгольмын хуралдаан дээрэ үргэн ехэ үүсхэлнүүдые гаргаһан ушарта делегадуудай анхаралые хандуулһан байна. Энэнь нэн түрүүн ядерна буу зэбсэг түрүүлэн хэрэглэхэгүй тухай ядерна буу зэбсэгтэй бүхы гүрэнүүдэй уялгануудые абалга, сэрэгэй хүсэ хэрэглэхэгүй, амгалан тайбан харилсаа холбоо тогтоохо тухай договорые баталан абалга болоно. Эдэ дурадхалнуудые бэелүүлгэ американ шэнэ ракетэнүүдые Европын газар дээрэ тараан тодхолгоһоо уламжалан түбэг бэрхэшээлдэ ороһон этигэл найдалые, аюулгүй байдалые бэхижүүлхын тула айхабтар ехэ удха шанартай байна.

Варшавска Договорой гүрэнүүдэй сэрэгэй байгуулалта тухай баримта мэдээнүүдые абахын тула сэрэгэй-техническэ шэнжэтэй асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгээр хөөрэлдөөе үнгэргэхые оролдожо байһан НАТО-гай оронуудай хараа бодолые совет түлөөлэгшэ эрид буруушааба. Түрүүлэн сохилто хэхэ американ ракетэнүүдые Европодо тодхон табижа байха үедэ энэнь социалис гүрэнүүдэй аюулгүй байдалда уршаг тойбо татана. Стокгольмын конференциин урда табигдаһан этигэл найдалые бэхижүүлгын зорилгодо яашье харюусанагүй гэжэ тэрэ хэлээ.

Манай түбидэ ядерна дайнай аюулай бүрин хүсэдөөр сарагдахыень Европын арадууд хүсэнэ гэжэ Грециин парламентын депутат Н. Пападониколакис мэдүүлбэ. Энэ зорилгые туйлаха хэрэгтэ Стокгольмын конференци ехэ үүргэ дүүргэжэ шадаха байна. Эгээл тиимэһээ ядерна буу зэбсэгүүдые хуряахын түлөө, дэлхэй дээрэ ядерна дайе зайсуулан сарахын түлөө тэмсэхэһээ ондоо зорилго байхагүй гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

ЗАМБУУЛИНИИЕ АМГАЛАН ЗОРИЛГОТОЙГООР ШЭНЖЭЛХЭ

ПРАГА. Эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэдэй бүхэдэлхэйн федерациин буу зэбсэгүүдые хуряаха комитет эндэ хүдэлмэреэ эхилбэ. Дэлхэйн бүхы оронуудай эрдэмтэдые, инженернүүдые нэгэдүүлдэг профсоюзэй энэ эмхидэ зорюулжа, тэрэ «Замбуулинай дайдада буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгын аюул ба замбуулинай дайдые имагтал амгалан зорилготойгоор хэрэглэхэ шухала байһан тухай» элидхэл бэлдэхэ юм.

ЧССР-эй летчик-космонавт Владимир Ремек уулзалга дээрэ үгэ хэлэхэдээ, совет замбуулинай ниидэлгэнүүд тон амгалан тайбан зорилготой байна гэжэ тэмдэглээ. Иимэ ниидэлгэнүүдэй нэгэндэ бишье хабаадалсаа һэм. Газар дээрэ сэрэгэй булюу хүсэтэй болохые, замбуулинай дайдада зэбсэг хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргахые оролдодог США-гай захиргаанай гэмээр мүнөө уласхоорондын байдал улам түгшүүрилтэй боложо байна. Бүхы дэлхэйн хүнүүд энэ аюултай тэмсэхэ ёһотой. Хүн түрэлтэнэй аюулгүй байдалай аша туһада, бидэниие тойрожо байһан юртэмсэ дэлхэй тухай ехэ юумэ мэдэжэ абахын тула харилсаа холбоогоо үргэдхэхэ, замбуулинай дайдада буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые зайсуулан сараха шухала гэжэ В. Ремек мэдүүлбэ.

Буряадай АССР-эй Уран зохёолшодой холбооной 50 жэлдэ

Ц-Д. ДОНДОКОВА

ХҮЛЕЭГДЭЭГҮЙ УШАРАЛНУУД

(РОМАНҺАА ХЭЬЭГ)

— Ном соохи гэхэдээ, харгы дээрэхи һүйдхэгшэдтэй намайе жэшэжэ байна бэшэ гээшэ гүт?

— Оо, болигты, болигты. Оройдоош тиижэ һанаагүйб.

— Шишье улаан хэлэтые урдаа оруулхагүй. Мэдээгүйб гэжэ уһа балгаад байхагүй, наһанайнгаа зэргээр ехэхэн юумэ мэдэхэ, бэлигтэйхэн хүн байнаш. Хэдытэйбши?

— 18-тай.

— Залуу наһан даа. Түлэг наһан.

— Нээрээшье, би жаа байхаһаа хойшо бэеэ даагаад ябажа һуранхайб. Тиимэл хадаа энэ ерээд ябаа бэшэ аалби даа.

— Миниишье ябадал хутагын эри дээгүүр үнгэрөө гэжэ хэлэхэдэ болохо. Залуудаа ябагдаа даа, ябагдаа. Шэтын үйлсэ хайша хайшань нилээн лэ хэмжэгдэһэн байха. Хаарташанай хараа майдаануудаар хэды шэнээн хаарта энэ гар дамжаа гэжэ һананат. Тэрэ үеын суутай-суутай хаарташануудаар урда урдаһаа харагдаһан лэ байха. Заримдаа шүүхэш даа, заримдаа дэгэлэй гол үлэтэрөө алдахаш. Һүүлэй һүүрдэ Айралжандаал хандажа гүйхаш:

Баян сагаан Айралжан
Баруун гарыем дүнгэд гыш.
Үндэр сагаан Айралжан
Үрөөһэн гарым дүнгэд гыш.

— Нээрээл, иимэ һайхан дуу дуулахада, Айралжан уяржа дүнгэдэг лэ байгаа ёһотой даа.

— Энэ бэеыем хараа һаатнай, хутагыншье, сабхииншье мүр сараагаа орхиһон һорьбонууд дүүрэн байха.

Энэ хөөрөөмни хэр зэргээр заримашуугай зосоо оробо ааб гэжэ мэдэхээ, Шоно-Самбу залуу басаган тээшэ харан гээд, үгөөр хэлэхэб гэжэ гутаалтагүй, үе нэһандааш хараагүй нюдэ урдаа харажаархеод, ухаа алдажа, гэнтэ зосоонь һал уншахадал гэбэ. «Наһан соогоо ямаршье эхэнэрэй нюдэ харажал ябагдаа. 40 хүрэтэрөө хаража садахаар наһан ха юм даа. Тиигээш һаам, иимэ нюдэн хэзээдэшье дайралдаагүй. Зүрхэмни байшаһан шэнги болоод байгаа. Иимэ нюдэнтэй дайралдаһан эрэ, хай даа, яаш амиды гарахагүй... Иимэ нюдэтэй басаган шүдхэр үхэдэлэйш тархи эрьюулжэ шадаха. Сагаадай, магад тогтохо аабы. Дугаршье гансата хоёр гараа үргэхэ даа. Бэшэнэйш тухай хэлсээн юу байхаб, тоосоогүй туглнууд гээшэ», — гэхэ мэтээр бодоно. Зосоогоо одо мүшэдэй гэрэл шэнгээһэн хахад һарын түхэлтэй зэртэд гэһэн хоёр нюдэн Шоно-Самбугай зосоохиие шатаагаа. «Һарбайгдахагүй юумэдэ һарбайгааб» гэжэ дэмы бү зобо гэжэ өөрынгөө зүрхэ доро оруулха гэжэ тэрэ оролдобо.

— Шоно-баабай, ямар гайхалтай ябадалтай хүн гээшэбта? Иимэ газараар ябаад, иимэ хөөрөөе дуулахада, нээрээл, ном соохи шэнги. Хэды айдаһаа хүрөөш һаа, үшөөл дуулаһайб гэжэ һананаб. Хөөрэгты, хөөрэгты. Шоно-баабай, гүйнаб, — гээд нэнгэн татаад, толгойгоо гунхылгаад, баһа нэгэ ондоо харасаар улаашанаа тэрэ халсагаад абана...

Шоно-баабай һуури дээрээ хүдэлжэ: «Зай, зай», — гэхэһээ бэшэ юумэ үгы байтараа, гэнтэ ухааниинь һонор болошоно: «Бурхан зайлуул! Ямар үйлэтэеэ тушаалдаба гээшэбиб? Тархиш халаг даа, нэгэ арбаш наһа энэ нүүр руу хаяжарёо һаа, бүхы зөөриеэ энэ тархи толгойтоёо «банкда» табижархиха һэм. Шүдхэр болог! Нэгэн гээ һаа, минии, нүгөө гээ һаа, һалаа гээд, туршаад үзэхэдэ яахэ юм, туршагшад дороо олдоно ааб даа. Иимэ басагал харамсаараа, Сагаадай, Дугар мэтэнүүд ухаа алдаха юм бэшэ гү?»...

Шоно-Баабай ямар нэгэ гайхалтай мэдэрэл соо орошоод, тэрэнэй амтан соо байжа байһан өөрыгөө өөрөөшье танинагүй. Энэ басаганай харагдаһанһаа хойшо хамаг юумэнь ондоо болошоһон шэнги. «Хээршье һүрхэй морин болошонхой, харана гүш, ташуургүй ябахыень, нохойшни, хуу һанаһанһаа ондоогоор байха. Мүнөө аалиншаг ябаһай гэжэ һанахада, һаахалзахынь»... гэжэ Шоно-баабайн һанаашархалда абтан һуужа байхада:

— Шоно-баабай, үшөө хөөрэхэ һаабзат даа, би ушаралта ябадалда ехэ дуратайб.

— Би үнэн байдалаал хэлэхэ гэжэ үхэтэрөө оролдоходом, хари та намайе ном дээрэ абаашаад лэ табинат, — гэжэ Шоно-баабай гомдонги зөөлэхэн абяагаар зүрхэ халюухайдан гараба.

—Ном хүнэй сэдьхэл хоёр ниилэхэдээ, юундэш диилдэхэгүй хүсэ болодог. Та ном уншадаг гү, аа?

— Уншаа гэхэ юу уншахабиб даа. Мүнөө хараад үзэхэдэм, ябагдаһан лэ хэрэг болоно даа. Эгээн эрхим наһаяа һалхи руу табяаб, тэрэ наһануудай элдэб шэрэ будагтай эреэн-мяраан хатан ноёнтой хөөртэ бутэ задa татаад хаяжархиһан шэнги...

—Наһанда орой эртэ гэжэ үгы юм лэ даа, оройтооб гэжэ бү муудагты, харин өөрын бодол дээрэ номой бодол нэмэхэдэ—хүсэн, монсогор ехэ хүсэн. Би танда ном үгэжэ байгуужам.

—Һайн даа, Суранзан Хайдаповна, минии Дара эхэ.

— Өө, яагаа дээгүүр абхуулна гээшэбта.

— Мэдэрэлни, мэхэлдэггүй юм даа, зай, хөөрэхэ танай ээлжээн; үшөөл хүрэхэ газартаа хүрэхэ үдыхэн ябанабди.

— Миниш эсэгын, танайшье зарима наһан хуушан сагай зурлаагай саада тээ үлөө ха юм даа. Тиигээш хадаа минии эсэгэ Зүблэлтэ засагые уряатайгаар угтаһан байха. Комсомолнуудтай хани нүхэд һэн... тэдэнээрээ уулзахадаа, адлихануд болоод байдаг һэн. Улаантан, сагаантанай тэмсээн соо эсэгэмни ходол улаантан тээшэ байжа, маниие баһал өөртөө адляар һургаа. Тэрэ үедэ ехэ дуулалдадаг дуу — «Улаанхан занданаа ургуулсан усанхан булагай сайханиинь бэ, улад зоноо гэгээрүүлсэн улаанхан хуулимнай сайханиинь бэ» гэжэ маанадаа, дүрбэн басагадаа урдаа жэрылгэн байгаад дуулуулха. Мүнөөшье һанаад үзэхэдэм, энэ дуун—минии гэрэлтэ наһан, минии ударидагша, минии хуули, урдаа улаан баанта зүүһэн минии эсэгэ. Баабаймни семеновтониие, каппелевцүүдые, янза янзын сагаантаниие, манай шэнэхэн түрэһэн гүрэнэй дайсадые даралсахаа һайн дураараа эрхэтэдэй дайнда ябалсаһан. «Би эндэ хэрэгтэй хүн байнаб, тулмаашань бслоноб, мал-адууһа абажа, сэрэгшэдтэ эдеэ хоолой бэлэдхэл хэнэб» гэхэ. Эрхүүгэй нэгэдэхи стрелково дивизидэ ябалсаа. Беклемишевые абалганаар минии эсэгэ унаа һэн даа. Минии эсэгын начальник, тэрэ дивизиин командир Скороходов гэдэг хүнгэн машинаар манайда ерээ һэн. Эсэгэеэ алдаһан гашуудалыемнай хубаалдаха гэһэн байгаа. Эсэгэмнай амидыдаа Скороходов гээд лэ, тэрэнээ бурхан шэнги һанадаг һэн. Тэрэ үедэ юун тиимэ машина байхаб даа. Иимэ гайхалтай юумэ харахадаа, бидэшье үй гашуудалаа мартажа, тэрэ командир маанадые машинадаа һуулгажа, манай тала байчал гэжэ гүйлгэлдөөбди.

— Дуулыши, багша, тэрэ Беклемишевэ гээшэш манай зэргэлээ тосхон юм лэ. Холо бэшэ, нохойн дуун дуулдажа байха гэхээр газарта. Энэ манай газар дээрэ тэрэ ехэ дайнай голынь байгаа гүб даа. Нээрээл, баруун тээһээ улаантанай даража ороходо, сагаантан Шэтэ шэглэн тэрьелээ һэн. Муухай ехэ алалсаан болоо. Манайш нютагайхид ой руугаа мал дууһатаяа тэрьелшоо.

Гэнтэ хүлөөгдөөгүй хөөрөөн болон гэхэдээ, Суранзан эсэгынгээ унаһан газарта ерэжэ ябахадаа зосоонь ямар байлтайб! Шоно-Самбуһаа нюухаш юумэ үгы, Суранзан уйлашаба. Улаашаниинь яахаш аргаа оложо ядан, ямарш туһа хүргэхөө мэдэнгүй:

Уйла даа, уйла, зосоош уужам болохо, — гээдш үзэнэ. «Иимэ уйтай гашуудалтай нульмастань хахашоод һуултагүй. Теэд яахаб? Юугээрээ туһа үзүүлхэбиб? Морёо байлгаад, ой соохоно һуулгаа һаам, яаха гээшэб? Ялтайб?

Шоно-Самбу хээрээ байлгаад, түргэхэн тэргэһээ буужа:

— Зай, багша, зүрхэеэ доро оруула, хүрэхэ болообди, урдаһааш харашагүй, наашаа, басагач, буу,— Самбу Суранзаниие кукла шэнгеэр гар дээрээ абажа, үргэлөөд нүүр тээшэ ошобо. Суранзаншье үгы гэжэ ухаа алдабагүй.

Тэрэ доросо нюур гараа угаажа сэлмээш һаа, үшөөл зосоонь муу, уруу духа болонхой. Гэбэшье бай байһаар нюдэниинь гэрэл ороходол гэбэ. Шоно-Самбу хаанаһаашьеб шэб шарахан шаанги, сагаан сахар гаргажа, багшын урда табяад, өөрөө эдеэнэй зүйл абажа, үлэ тээшэ ошоод, шулуун дээрэ табижа, юушьеб аман соогоо уншаад наманшалжа:

— Эрлиг хадын эзэндэ хандажа, өөрынгөө басаган шэнгеэр угтан абыш гэжэ шиниингээ түлөө һүзэглэбэб.

— Та һүзэгтэй гүт?

— Заншалнай иимэ ха юм даа. Хада уулын эзэниие бурхан гэжэ болохогүй. Харин манай үг гарбал гэбэл дүтэрхы байха. Бидэ үг гарбалаа мартаха ёһогүйбди.

— Шоно-баабай, эдигты, би ехэл амтархажа эдибэб.

— Эди, эди. Энэш эрэшүүлдэ эдилгэн болохо юумэ бэшэ. Үлөөшыень абаад яба, хэрэгтэй болохо даа. Юун тэндэш бэлдээтэй юумэ байха һэм. Һургуулидаш харуулшан-хамууршаниинь эрэ хүн. Дабаа гээшэ. Ехэ гартаа дүйтэй хүн даа. Газаа гарахадаа, эрэ болоод, гэртэ ороходоо эхэнэр болоод байха шадабаритай. Эдеэ амтатайгаар хэдэг. Юумэ оёходоо һамгаднаа дутуугүй уран. Комсомолоймнай эдэбхитэдэй нэгэн гээшэ. Тэрээнтэй ямаршье һайн байхаш даа, басагадые гасаалдаг зангүй хүн

— Шоно-баабай, та гэр бүлын талаар өөр тухайгаа хэлээгүйлта

— Би ахатанаараа байдагби. Наһаараа һамга абаагүй хүм даа, тиимэ хадаа үхибүүнш үгы юм ааб даа.

— Юундэ?

— Өө, тиимэ байгша гүб даа. Басагадые голодог хүн байгаа бэшэ аалби даа. Минии зүрхэ тамалха басаган олдоогүй гээшэ ааб даа. (Миһэрээд. Суранзан тээшэ ялагад гэнэ).

— Оо, ямар дабагдашагүй хүн гээшэбта. Басагад дурлаһан байгаа юм ааб даа.

— Суранзан Хайдаповна, мэдээшэнгүй боложо байжа, намайе нилээн мүшхэбэлта.

— Шоно-баабай, тиижэ бү хэлэгты. Харгы ута, юугээ уһа балгаад ябахабибди.

— Үгы даа, бишье тантай ехэ үгэ нэгэдэжэ хөөрэлдэһэндөө олзо олоһон шэнгилби. Хооһоор шашажа ябадаггүй хүм даа. Зүрхэеэшье баадхадаггүйб. Хари тиижэ байтараа үбгэрхэ тээшээ «үйлэдөө» ороогүй һаам...

— Үни удаан соо хүлеэлгэһэн юумэнэй орожо ерээ һаа, баярлахаһаа бэшэ ондоо юун байнаб аа? — гээд Суранзан туршангяар хараад абана.

— Мүнхэ болгоод ерэхэ юумэ хүрэжэ ерээ һаа, толгойгоо эрьеһэн хэрэг гээшэ ааб даа

— Толгойгоо эрьехэдээ, муу юумэ гэжэ хэн танда хэлээ юм? Наһанай жаргал бэшэ гү?

— Энэш ямарш юумэнһээ үлүү аймшагтай юм гэжэ һанагшаб...

— Үгы, та ямар ушарһаа Шоно-Самбу гэжэ нэрэтэй хүмта?

— Урдань минии залуу ябахада...

— Та мүнөөшье залуулта даа. Хүсэд лэ бээз олоһон үедөө ябанагта. За, минии һурагшые хэлыт даа.

— Нэгэ хирэ галзуу шоно ехэ элбэгжэһэн юм. Би тиихэдэ 18-тай хүбүүн ябааб, эгээл танай наһанда. Хүсэд дансынш нэрэтэй болоогүй. Шалуу гэжэ нэрэтэй һэм. Тоомгүй хадам иимэ нэрэ үгэһэн байжа болоо. Гансаш тоомгүй бэшэ һэм даа. Ехэ ангууша байгааб. Тайгэ гараха бүхэндөө хэрмэ, булга даажа ядатараа үбэр арсараа үлхөөд бусагша һэм. Шоношье тоогүй алааб. Эжымни элдээд, шоно даха оёжо үгэһэн юм.

— Аа, ойлгооб, ойлгооб, тиигэжэ Шоно-Самбу гэжэ нэрэтэй болоот...

— Үгы, үгы. Таагаагүйт. Энээн тухайгаа хэлэхэш дурамгүй байдаг. Хүнш намһаа һурадаггүй, нютагайхимнил мэдээ юм ааб даа.

— Али сээртэй юм һаань хэлэхэгүйтнай гү даа?

— Юун сээртэй гэжэ байха һэм. Ангуушан хүн балай бурханда һүзэгтэй байхагүй. Иимэ юумэ болоһон юумэл даа: хүршэмнай гушаад хүрөөгүй, залуу хүн байгаа, оройдоол нэгэ хүбүүтэй, һамгатай. Үдэшөөр хашаһаашьеб ерээд, морёо мултагжа, хуһамаг руугаа табяад, гэр уруугаа орохынш тэндэ гэрэй углуугай саанаһаа галзуу шоно ерээд аһашоо ха. Нюдэ аманайнгаа жартайшатар хүү маажуулшоош һаа, үшөөл хүл дээрээ, гэртэхиниинш дуугаа, бидэш дуулаабди. Муу юумэ болоо гэжэ һэр-мэр гэлдэһээр байтарнай:

— Галзуу шонотой дайралдабалби, хүбүүем холодуулагты. Хүн бү гарагты,—гэжэ хашхарба. Би түргэхэн хүбсалаад лэ буугаа тиихэдэ задалжархиһан байгааб нэгэ мантан агнуурийн хутага бариад, хүршынгөө газаа гүйжэ ошоһом, хүршэм хэрэлсы өөдөө арай гэжэ мүлхижэ ябана, намда: алажал үзэ, галзуу шонын тархиень эдеэ һаа, галзуурхагүй юм,— гэжэ арай дуугарба Би зааһан тээшэнь ошоод, хуһамагай углууда тэрэ шонотой урда урдаһаа дайралдашабалби даа. Һайн бээлэйтэй ябааб. Тархиень барихатаяа адли амыень заалажархёоб Шономни удаан болонгүй үхэжэ, тэрэ үдэшэндөө газаа шонын тархи шанаад, хүршэ бидэ хоёрто эдюулээд, минии баабай морёо оруулжа. Эгэын дасан хоюулайемнай абаашаа һэн. Хэды хоноод байхада, хүршэмнишье бодошоо гэлсээ һэн даа. Би ондоо ламында байгаа гүби даа.

— Ямар һүреэтэй юм, ямар зоригтой баатар хүн гээшэбта? —гээд Суранзан Шоно-Самбугай толгоень эльбэн абана: — Зай, тиигээд?

— Һара үнгэрөө, хоёр һара үнгэрөө... Хүршэмнишье аймшагтай ехээр галзуурожа, хүльгэтэй байһанаа мордоо һэн даа. Харин би гэртээ бусажа, гэнтэ нэгэ мэдэхэдэм, нютагайхимни намайе Шоно-Самбу гэлсэдэг болошоһон байба. Жаа үхибүүд Шоно-баабай гэлсэхэ Ингэжэл иимэ нэрэтэй болоо хүн лэ би даа.

— Шалуу арбан найматайхан Шалуу ингэжэл ээзэншни шамайханаа үхибүүн зандаш орхёод, сеэшээ хэндэш диилдэхэгүй Шоно-Самбу болоод ябашанал даа, би мүнөө таниие Шалуу гэжэ нэрлэдэг болохоб, зай гү?...

(Түгэсхэл. Эхиниинь мартын 13-най номерто).

ХҮН БА ХУУЛИ

ОЙЛГУУЛАМЖЫН ХҮДЭЛМЭРИ ҮРГЭДХЭХЭ

«Общественна аша туhые, хүнүүдэй эрхэнүүдые хамгаалдаг хуулинуудые наринаар сахингүйгөөр манай нинтын хүгжэлтын дабшаса түйлагдахагүй жэшэтэй» гэжэ КПСС-эй ЦК-гай июнин (1983 он) Пленум дээрэ хэлэгдэhэн гээшэ. Тиимэhээ ажалай, гүрэнэй, ниитын журам эбдэгшэдтэй тэмсэл шангадхаха, хуули журам бэхижүүлхэ, даалгагдаhан ажалайнь түлөө хүн бүхэнэй харюусалга дээшэлүүлхэ талаар орон доторнай абтаhан хэмжээнүүдые арад зомнай үргэнөөр hайшаан дэмжэhэн байна.

Социалис хуули ёhые бэхижүүлгын, зэмэтэ ябадал гаргалгатай тэмсэлгын болон баалалта-элүүржүүлгын хүдэлмэриин асуудалнууд үнгэрhэн жэлдэ Советскэ районой ажалшадые өөhэд өөhэдынь хүдэлжэ, ажаhуужа, hуража байhан газартань үзэл сурталай политическэ, оюун бодолой, ажалай, журам болон хуули сахилгын талаар хүмүүжүүлхэ асуудалнуудтай хамта комплексноор шиидхэгдэжэ бэйгаа юм. Районой захиргаанай органуудай үүсхэлээр эдэ асуудалнууд КПСС-эй райкомой пленумүүд, партийно-ажахын эдэбхитэдэй суглаанууд дээрэ, КПСС болон ВЛКСМ-эй РК-гай бюрогой заседанинууд, сессинүүд арадай депутадуудай районно Совэдэй гүйсэдкомой заседанинууд болон депутадуудай районно Совэдэй гүйсэдкомой заседанинуудай комисси ба бүлэгүүдтэ харагдаhан байха юм.

КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдэй үндэhөөр совет арадай урда табигдаhан зорилгонуудай амжалтатайгаар шиидхэлгэ ажалшадай эмхи гуримтай, журам заршам hайнтай байлгаhaa сэхэ дулдыдаха байна бшуу. Тиимэhээ эрхэтэдые социалис хуули ёhо, жаяг журам мэдэхээр хүмүүжүүлхэ гээшэ сагай эрилтэнүүдэй нэгэн болоно.

Совет хүнүүдые хуули ёhо хүндэлэн ябахаар, коммунис моралиин нормонуудые сахихаар хүмүүжүүлгэдэ тусхай органуудай үүргэ ехэ. Нэгэ талаhaa, хүн зонние хуули ёhонуудтай танилсуулха, нүгөө талаhaa, тэдэнииe сахин хамгаалга шухала гэжэ ойлгуулха хэрэгтэй.

Совет хуули ёhонууд тухай хүн зоной дунда лекци уншажа хүмүүжүүлгын арга бии гээшэ. Жэшээнь, ямар нэгэн коллективтэ уншагдаhан лекциин материал тэдэнэй ажабайдалhaa абтаhан, тодорхой тоо, баримтануудаар эблэг haa, аша үрэтэй байдаг. 1983 ондо хуули сахидаг манай районой органуудай хүдэлмэрилэгшэдэй хүсөөр 585 лекци болон элидхэлнүүд уншагдаа. Тэдээн дотороо архиншадтай, хулигануудтай, ажал хэдэггүйшүүлтэй тэмсэл шангадхаха, социалис зөөрие сахин хамгаалха, түрэлхидэй харюусалга дээшэлүүлхэ, ажалша коллективүүд тухай хуули сахиха асуудалнууд анхарагдаhан юм. «Ажалай социалис журам бэхижүүлхэ хүдэлмэри шангадхаха тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Совэдэй болон ВЦСПС-эй тогтоолой үндэhөөр хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэhэн байна.

Хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие хуули журам эбдэhэн хүнүүдэй дунда үнгэргэлгэ манай ажалай баhа нэгэ шухала арга нүхэсэлнүүдэй нэгэн болоно. Сүүдэй болон мүрдэлгын бодото байдалые шэнжэлжэ үзэхэдэ, 1983 ондо район дотор болоhон зэмэтэ ябадалнуудай 30 процент, түрүүн сүүлэгдэhэн хүнүүдэй толгойдо тудана. Тиимэhээ захиргаанай зүйлээ хинаалта доро байhан, эрхээ хаhагдангүй хэhэгэжэ байhан, мүн условноор табигдаад, арадай ажахын ямар нэгэ барилгада хүдэлжэ байhан хүнүүдэй дунда хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулга ехэ удхатай шанартай. Энэ талаар хуули журам сахин хамгаалха органуудай хүдэлмэрилэгшэдэй зүгhөө мүртэй юумэн хэгдэнэгүй гэжэ тэмдэглэлтэй.

Сүүдэй болон мүрдэлгын органуудай өөhэдынь ажал ябуулга хүмүүжүүлхы ехэ удхатай юм. Жэшээлхэдэ, нээмэл сүүд хүмүүжүүлхы болон hэргылхы ехэ удха шанартай. Жэшээнь, 530 тухэригэй гүрэнэй зөөри үбэршэлhэн Н. Халтановай нээмэл сүүд шэлэй заводой улаан буланда болоо hэн. Тиихэдэ муухай хулиган ааша гаргаhан Васильченко Белов хоёрой сүүд мүн лэ хүдэлдэг газартань, ПАП-1-лэ олоной хабаадалгатайгаар үнгэрhэн байна. Тэдэ сүүдүүдтэ хабсадажа, бүхы үйлэ хэрэгүүдынь хаража, шагнажа байhан хүн бүхэн өөрсөө ямар нэгэн тобшолол хэжэл hуура ха юм даа.

Залуушуулые хуули ёhо мэдэхээр хүмүүжүүлхэ асуудалда hүүлэй үедэ горитой анхарал хандуулагдаха ёhотой. Тэдэнэй мэргэжэл абадаг техническэ училищинуудта 30 часай хэмжээтэй «Совет эрхэнүүдэй үндэhэнүүд» гэжэ курс заагдадаг болонхой.

Хуулиин haha хүрөөгүйшүүлэй хэрэг харааhан хэдэн сүүд 1983 ондо үнгэргэгдөө hэн. 9-дэхи hургуулиин 10-дахи классай hурагша Бутаков хүнэй юумэ хулууhандаа сүүлэй урда зогсожо, зэмэтэ амсаха баатай болоо. Тэрэ hургуулиин 8—10 классуудай 200 гаран hурагшад сүүд шагнахаяа ерэhэн байна.

Хуули ёhые олондо ойлгуулха ба зэмэтэ ябадал гаргалгаhaa hэргылхэ хэрэгтэ мүрдэгшэд ехэ үүргэ дүүргэдэг. Хуули ёhо баримталан, болото хэмжээн дээрэ хэгдэhэн мүрдэлгэ совет хуулиин хүндые дээшэлүүлдэг, тэрэниие эбдэhэн эрхэтэн заатагүй хэhээгдэхэ ёhотой гэhэн ойлгуулламжа түрүүлэл баhа түргэн хэмжээ абаха арга олгодог гээшэ. Манай парти хадаа ажалша коллективүүдэй хүмүүжүүлхы үүргые ехэ удха шанартайда тооложо, хүн гээшэ эгээл түрүүн коллектив соогоо хүмүүжэн заhарха ёhотой гэжэ заадаг.

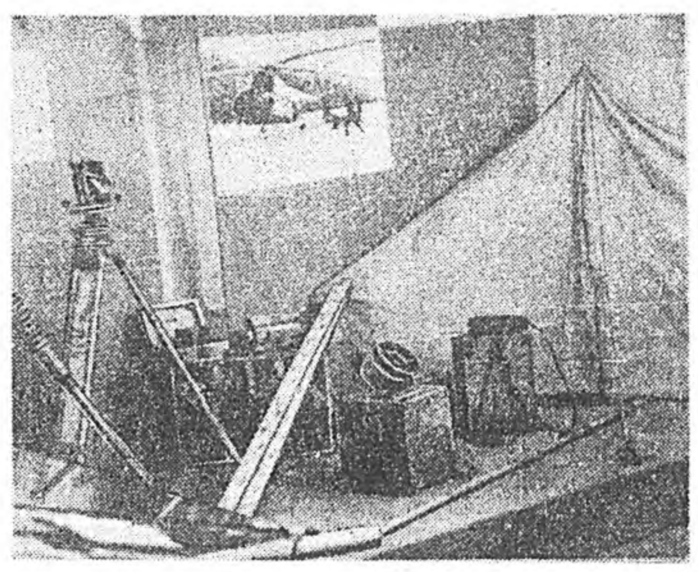
Зэмэтэ ябадал гаргалгаhaa hэргылэлгэ — хүшэршье, хүндэшье хүдэлмэри. Энэ хүдэлмэри эрхилжэ байhан эрхэ сахилгын органой хүдэлмэрилэгшэд үндэр мэргэжэлтэй, эрдэм мэдэсэ hайнтай, политическэ талаараа болбосоронги хүнүүд байха зэргэтэй ааб даа. Хэрбээ хуули ёhо тухай мэдээсэлэй, зэмэтэ ябадал гаргажа болоомоор хүнүүдтэй тус тустайнь хэгдэдэг хөөрэлдөөнэй hэргылэлгын хүдэлмэриин хубида ородог байбал, hэргылэгэ ашаг үрэтэй байха hэн. Хуули ёhын удхые олондо ойлгуулха гээшэ хүнгэн бэшэ, тон ехэ харюусалгатай хүдэлмэри. Энэ хүдэлмэриндэ дутуу дундаhан олон байна.

Эрхэтэдэй зэмэтэ ябадал гаргахагүй хэрэгтэ үйлэдбэриин коллективүүд шухала үүргэ дүүргэдэг. Хүмүүжүүлхэ хүдэлмэриин зүб мүрөөр табигдаhан коллективтэ нигэдэ харша элдэб ябадал гаргаха ушар үсөөн дайралдадаг. Ажалша коллективүүд мүнөө гансал үйлэдбэриин гөө эрхим дүнгөөр бэшэ, харин социалис hуудал байдалай дүримүүдэй болон совет хуулинуудай тэндэ ямараар сахигдадаг ушарhaa сэгнэгдэдэг болонхой гээшэ. Ажалай журам эбдэгшэдэй, архиншадай хубалза hуудалтай хүнүүдэй, хулигануудболон арадай зөөри хулуугшадай урдаhaa ниитын hанамжые эсэргүүгээр элсүүлхэ ёhотойбди.

Социалис хуулита ёhо гурим обществын болон тэрэнэй эрхэтэдэй ажана байдалай үндэhэ hууринь мүн. Хуули гээшэ эрхэ бэшэ бэелүүлэгдэхэдээл. хуули болодог юм. Хүн бүхэн хуулине сахиха эрхэтэй. Хуули заршам бэхижүүлхэ гээшэ гүрэн түрын ба бүгэдэ арадай зорилго.

К. ВЛАСОВ,
Улаан-Үдын Советскэ районой арадай сүүдэй түрүүлэгшэ.

БАМ-ай ТҮҮХЫН МУЗЕЙ СОО

Музей бүхэн өөр өөрын онсо шэнжэтэй байдаг гээшэ.

Северобайкальскда байгуулагдаhан БАМ-ай түүхын музей республика доторнай мэдээжэ болонхой.

2 мянга шахуу экспонат — документнүүд, дүрэ зурагууд, картанууд, элдэб схемэнүүд болон БАМ-ай барилгашадай, геологуудай, шэнжэлгын хүдэлмэри ябуулагшадай өөhэдынь эд хэрэгсэлнүүд эндэ суглуулагданхай, олоной hонорто табигданхай юм.

Музейн экспозици гурбан хэhэгhээ бүридэнэ. Үнгэрhэн зуун жэлэй 80-дахи онуудhaa эхилээд, манай үе сагай 40-дэхи, 50-дахи онууд хүрэтэр эндэхи газарые шэнжэлэн үзэлгын хүдэлмэриин ябуулагдаhан тухай түрүүшын хэhэг соо хөөрэгдэнэ. Бэдэрэлгын хүдэлмэридэ хабаадаhан хүнүүдэй нэрэнүүд түүхэдэ оронхой, тэдэнэй бэедээ абажа ябаhан приборнууд, түхеэрэлгэнүүд, палатканууд абаhaар анхарал татана. Экспедицинүүдэй замаа тодорхойлходонь, харгышадынь боложо, хажуудань ябалсаhан хүнүүд тухай дурсалганууд мүн лэ үлэнхэй.

Минералнуудай, ашагта малтамалнуудай суглуулбари харуулагданхай. Буряадай хойто районууд энэ талаар баян дэлгэр гэжэ мэдээжэ ха юм.

Ханада үлгөөтэй томо гэгшын карта дээрэ Байгал далай шадархи ашагта малтамалнуудай хэбтэшэнүүд харуулагданхай.

Революциин үедэ, гражданай дайнай жэлнүүдтэ, совет засаг байгуулгын үедэ энэ хизаарта ямар ехэ хубилалтанууд болоhон тухай мэдэжэ абанабди.

Археологическа олдошонууд hонирхол бадараана. Мамонтын hоёо, яhан, хабсагайн шулуунууд дээрэхи зурагууд БАМ шадархи газарта олдоhон байгаа. Гадна hуурин газарай үндэhэн зоной — эвенкнүүдэй уран наринн шадабари тухай мэдэсэтэй болохот. Эдэнэрэй бүтээhэн урлалнууд угалза гоёолтонуудаараа, шэмэглэлнүүдээрээ нюдэ баясуулдаг бшуу.

Хоёрдохи хэhэгтэнь БАМ-ай барилгашадай баатаршалгата ажал магтан дуулагдана. Хоридохи зуун жэлэй агуу барилгын Буряадай участогайхидай хүдэлмэри алдар солодо хүртэмөөр ааб даа.

Ой тайга соогуур түрүүшын самсаал гаргахада хэрэглэгдэhэн түхеэрэлгэнүүд, зэр зэмсэгүүд нюдэнэй сэсэгы мэтэ наринаар сахигдажа байдаг. Эдэ бүгэдэмнай бодото түүхэ мүн шуу. Түрүүшын Бүхэсоюзна габшагай студентнэрэй барилгын отрядуудай тугууд бии.

Музейн гурбадахи хэhэг БАМ-ай барилгын мүнөөдэрэй байдалда зорюулаганхай. Түмэр зам шадар баригдан бодхоогдоhон болбосон түхэлтэй посёлогууд, соёл-ажаhуудалай байшангууд бодото түхэлөөрөө харуулагданхай. Мүнөө үеын шэнжэтэй залуу Северобайкальск хото дэлхэй түбидэ мэдээжэ далайн эрьс дээрэ түбхинэнхэй бшуу. Эндэхи олон дабхар түрүүшын гэрэй байрын ордернууд шэлнүүд доро табяатай.

Байгалай хойто эрьедэ баригдажа байhан түмэр замай нэгэ участок тусхай диаграммаар харуулагданхай. Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ В. Е. Чижов энээниие, мүн бүхы экспозициие шэмэглэн хүдэлөө юм.

Онсо hонирхолтой энэ музейдэ материалнуудые суглуулга 1976 ондо эхилээ hэн. Эдэ бүгэдые БАМ-ай Буряадай участогтахи ВЛКСМ-эй ЦК-гай штаб эрхилээ бэлэй. Удаань 1979 ондо эндэ нээгдэhэн уран зурагай галерейн хүдэлмэрилэгшэд БАМ-ай музей шэмэглэн гоёолгодо хабаадалсажа эхилhэн юм.

БАМ-ай барилгашад өөhэдөө, мүн Новосибирскын эрдэм-шэнжэлгын «Сибгипротранс» институдай хүдэлмэрилэгшэд шухала, олон янзын экспонадуудые суглуулгада туhалалсаа.

Хоридохи зуун жэлэй агуу барилгада хабаадалсагшадай ажалай габьяа тухай үнэншэмөөр хөөрэхэ, залуушуулые, эдир үетэниие патриотическа мэдэрэлтэйгээр хүмүүжүүлхэ гээшэ тон шухала гэжэ музейн коллектив тоолодог юм. Тиимэhээл музейдэ нээмэл үдэрэй болоходо, hургуулиин hурагшад олоороо ерэhэн байна. Музейн хүдэлмэрилэгшэд хүн зоной анхаралда hонирхолтой экскурсинуудые эмхидхэдэг. БАМ-ай участогай предприятинуудта хүрэдэг заншалтай. Энэ талаар З. А. Бадарханова шангаяа эдэбхитэй юм.

Музейн дэргэдэ алдар габьяатанай нэрэ солые мүнхэлхөөр штаб хүдэлдэг. Тиимэhээл энэ музеймнай ниитын онсо удха шанартай.

Уданшьегүй түүхын энэ музейн байшангай дэргэдэ БАМ-ые барилгада хэрэглэгдэhэн техникэ болон бусад экспонадууд суглуулагдажа табигдахаар хараалагдана.

С. АНТУШЕВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. З. А. Бадарханова экспонадуудые харуулна. 2. БАМ шадар шэнжэлгэ-бэдэрэлгын зэр зэмсэгүүд

Авторай фото.

ШЭНЭ ЗҮЖЭГ БЭЛДЭНЭ

11-дэхи тоннельнэ отрядай «Тоннельщик» гэжэ нэрлэгдэhэн соёлой байшан Северомуйск поселок ерэhэн хүн бүхэнэй анхаралые ээлүүдгүй татадаг. Юуб гэхэдэ, энэ соёлой байшан хүн зоной олоор ябадаг газарта байhандаа бэшэ, харин тэрэнэй зал, таhалганууд соо аялга, хүгжэмэй, энеэдэ зугаагай замхадаггүй ушарhaa олоной халуун анхаралаар хүреэлэгдэнхэй гээшэ. БАМ-ай Буряадай участогай барилгашадай болон алба хаагшадай тон дуратайгаар ябадаг соёлой байшан өөрын өөрсэ шэнжэтэй юм.

З. С. Ратatовагай шадамар бэрхээр хүтэлбэрилдэг соёлой байшанда хэдэн олон секци, кружок хүдэлнэ. Тус соёлой байшангай дэргэдэхи «Эксперимент» гэhэн театральна студи нээгдэhээр хэдэн жэл болобо.

Залуу коммунист, эдэбхитэй нинтын ажал ябуулагша О. Н. Зиновьевагай хүтэлбэрилдэг студи 1973 оной сентябриин 6-да байгуулагдаhан түүхэтэй. Хүшэр хүндэ ээлжээтэ ажалта үдэрэйнгөө hүүлээр искусствада, театрта дуратайшуул түрэл соёлойнгоо байшан соо сугларжа, шэнэ зүжэг шэнжэлхэ, сээжэлдэхэhээ гадна оронойнгоо театрнуудай шэнэ hонинтой, актерой гүйсэдхэхы бэлиг шадабариин «нюусануудтай» танилсадаг юм.

Тус студиин коллектив байгуулагдаhaар арбан жэлэй туршада 60 гаран зүжэг табиhан байна. Тодорхойлон нэрлэбэл, оронойнмнай комсомолой түүхээр «Хүбүүдынь байлдаанда гаража ошоно», В. Маяковскиин бүтээлнүүдэй удхаар «Шадалай хүрэхэ шанга дуугаар», «Ород онтохонуудай яармаг» гэhэн театрализованна хүүгэдэй hайндэр, М. Зощенкын рассказуудаар «Түрэ найр» гэhэн шог зугаата зүжэг «Революци бидэнтэй суугтаа» гэжэ нэрэтэй концерт болон бусад зүжэг, наадануудаа «Экспериментын» репертуарта оронхой.

Байгал-Амарай түмэр замай барилгада үргэн ехэ оронойнмнай бүхы шахуу нютаг нугануудhaa хүн зон ерэнхэй гэжэ мэдээжэ. Северомуйск тосхондошье бүхы гэхээр хизаарнуудай түлөөлэгшэд олон юм. Тингэжэ Запорожско областьhоо ерэhэн, мүнөө ажаhуудалай-комунальна комбинадай слесарь-сантехник С. Б. Мясников Света гэжэ hамгантаяа студида табадахи жэлээ ябана. Мүн лэ 11-дэхи тоннельнэ отрядай инженер В. М. Зиновьев, киномеханик И. В. Рукасевич, хүүгэдэй саадай хүмүүжүүлэгшэ Т. Кухарская, искусствын hургуулиин багша А. Я. Задорин болон бусад сүлөөтэй бүхы сагаа студиингаа хүгжэлтэдэ зорюулдаг.

Театральна студи 1981 ондо уран hайханай районно харалгын дүнгүүдээр дипломдо хүртэhэн байна. Амжалтаараа урмашаhан студиин артистнууд А. Вампиловай «Ууган хүбүүн» гэжэ зүжэг табижа, районойнгоо харагшадай үндэр сэгнэлтэдэ хүртэнхэй юм. «Экспериментын» энэ хүдэлмэри 1983 оной май hарада Буряадай АССР-эй Соёлой министерствын II шатын дипломоор тэмдэглэгдээ. Гэхэтэй хамта 11-дэхи тоннельнэ отрядай инженер В. М. Зиновьев, дунда hургуулиие дүүргэгшэ Е. Седнев гэгшэдэй гүйсэдхэhэн рольнууд эрэшүүлэй эрхим рольнууд гэжэ тоологдоhон байна.

Театральна студиинхид зүжэгүүдээ гансал түрэл хотодоо харуулжа байдаггүй, амаралтын үдэрнүүдтэ Таксимо, Северобайкальск, Тоннельнэ, Шэнэ-Уоян ошодог.

Мүнөө «Экспериментын» коллектив С. Михалковой оршуулhан американ уран зохёолшо Сейт-Джорджын «Пуэрто-Луэртелэхи hүни» гэhэн политическа памфлет бэлдэжэ байнхай.

В. ПЛУТТ.

Спорт

ШАТАРАЙ hОНИН

Эдиршүүлэй дунда шатараар Улаан-Үдэ хотын түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн боложо дүүрэбэ. Хүбүүдэй дунда эрхимлэжэ ябаhан В. Дашинимаев удаадахи уулзалгануудта В. Захаровта шүүгдэжэ, А. Николаев С. Балданов хоёрые илахадаа, 7 очкотой боложо, чемпион гэhэн нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. Мүн лэ 7 очко абаhан аад, коэффициентээрээ муушаг байhан 46-дахи дунда hургуулиин hурагша В. Захаров хоёрдохи hуури эзэлээ. Эдир шатаршан В. Тулохонов (14-дэхи hургуули) 5,5 очкотой боложо, гурбадахи hуурида гарахадаа, шатараар нэгэдэхи разрядай норматив дүүргэбэ.

О. Красавин (43-дахи hургуули), Г. Шабаганов, Е. Бартыков (хоюулаа 35-дахи hургуули) гэгшэд бүри эдиршүүлэй дунда шангай hууринуудые эзэлээ.

3,5 тоо абаhан 33-дахи дунда hургуулиин наймадахи классай hурагша Д. Гуржанова басагадай дунда «Улаан-Үдэ хотын чемпионка» гэhэн нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. Н. Максимова Е. Солдатова хоёр шангай удаадахи hууринуудта гараа.

* * *

Ехэшүүлэй дунда шатараар Улаан-Үдэ хотын түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ зургаан наадан үнгэргэгдэбэ. ЛВРЗ-гэй инженер С. Прутовой мүнөө нэгэшье шүүгдээгүй ябана. hүүлшын гурбан уулзалгада дүрбэнhөө 3,5 очко абажа мүрысөөндэ түрүүлhээр. ЛВРЗ-гэй түлөөлэгшэ А. Раднаев, А. Шагжиев гэгшэд hайн наадаар шалгаржа, мүрысөөндэ эрхимлэгшэдэй тоодо оронхой. 5-дахи нааданда прибор бүтээлгын заводой инженер В. Максимовае шүүжэ, удаадахидаа П. Чайковскиин нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищиин түлөөлэгшэ Г. Абидуевтай тэнсэhэн инженер-геолог Л. Санжиев, тиихэдэ В. Шарипов, А. Раднаев хоёрые илаhан СМУ-гай хүдэлмэришэн В. Умяров гэгшэд мүн лэ эрхимлэгшэдэй тоодо оробо. Зургаан нааданай удаа 5,5 очкотой С. Прутовой, тус тустаа 5 очкотой В. Умяров, А. Шагжиев гэгшэд түрүүлэн ябанад.

* * *

Студентнэрэй нааданай хэмжээн соо шатараар зоны мүрысөөн Кемеровэ хотодо үнгэргэгдэбэ. Улаан-Үдэ хотын институдуудай суглуулагдамал команда тэндэ хабаадажа, 5 команда соохоо 4-дэхи hуурида гараа. Буряадай гүрэнэй багшанарай институдай студент М. Леонов нэгэдэхи хюлгэ дээрэ 1-дэхи hуури эзэлээ.

Л. ГАРМАЕВА.

АЙЛШАД УРИДЛАА

Улаан-Үдэ хотын тамаралгын түбэй бассейндэ тамаралгаар нээмэл мүрысөөн болобо. Хүршэ Шэтын областиин Краснокаменск хотын, Первомайск тосхоной бэрхэ тамарагшад тэндэ хабаадаа. 12—14 наhанай 112 тамарагша мүрысэжэ, бассейнэй 24 түйлалта харуулаа.

Мүрысөөнэй түрүүшын үдэр 100 метрэй тамаралгада Первомайскын түлөөлэгшэ В. Гладышева 1.08.02 секундэ саг харуулжа, илаа. Тэрээнhээ арбанай хоёр секундаар гартаhан Краснокаменскhaа О. Попова хоёрдохи hуурида гараа.

1983 ондо Ульяновск хотодо үнгэргэгдэhэн hурагшадай дунда России түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ хабаадагша К. Дубинин (Краснокаменск) эрхим hайн саг харуулжа, нэгэдэхи hуури эзэлээ. Буряадай тамарагшад соо эрхимынь Л. Бобыкин энэ зайда дүрбэдэхи hуурида гараhан байна.

200 метрэй зайда брассаар тамаралгада спортын мастерта кандидат, Краснокаменскын 5-дахи дунда hургуулиин hурагша Н. Ковальская эгээн түргэн байhанаа харуулаа. Энэ зайда хүбүүдэй дунда В. Машуков уридлаа. Харин хоёрдохи hуури эзэлhэн Л. Бобыкин 2.52,3 сагтайгаар республикынгаа түйлалта харуулба.

Тамаралгын бусад 14 зүйлдэ 13 дахин айлшаднай илаа. Гансал Т. Колотий комплексно тамаралгаар нэгэдэхи hуури эзэлhэн байна.

Гурбан үдэр үргэлжэлhэн мүрысөөнэй дүнгүүдээр Краснокаменскын ДЮСШ-гай команда 2754 очко абажа нэгэдэхи hуури эзэлээ. Тус тустаа 2551, 2352 очкотой болоhон Первомайскын, Улаан-Үдын команданууд удаадахи hууринуудта гараhан байна. Шалгарhан командануyд, тамарагшад грамотаар, бэлэгүүдээр шагнагдаа.

Энэ мүрысөөндэ Улаан-Үдын 8-дахи ДЮСШ-гай (директорынь А. В. Кочетков) тамарагшад хабаадаа. Энэ hургуули эдир спортсменүүдые hулаар бэлдэнэ гэжэ мүрысөөнэй дүнгүүд үшөө дахин харуулба. Зунай сагта тамаралгаар мүрысөөнүүд олошорхол. Саг байна. Алдуугаа заhаха арга бии, шамдаха хэрэгтэй.

Н. ИВАНОВ.
РСФСР-эй судья, мүрысөөнэй судья.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. «Арадай хинагшадай хабарай ажал хүдэлмэри» — түрүү бэшэг. «Республикын ажалай эршэ» — мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. «Ажалай болон искусствын hайндэр» — Ч. Гомбоинай статья. К. У. Черненкын Г-И. Фогельтэй уулзалга» — ТАСС-ай мэдээсэл.

Хоёрдохи хуудаhанда. БАМ: Эдеэ хоолой программа. «П. Гүрөөhэнэй мяхан амтатай ааб даа...» — С. Бухаевай статья Ниитэ политүдэртэ. «Эбдэршэгүй бата нэгэдэл» — Н. Крючковой статья

Гурбадахи хуудаhанда. Ю. А. Гагаринай 50 жэлэй ойдо. «Замбуулинай геройнууд» — И. Казанцевай фото-мэдээсэл. М. Степановай творчество тухай.

Дүрбэдэхи хуудаhанда. «Дуун, хатар, хонхын жэнгирээн...» — А. Алексеевэй корреспонденци. Н. Ефимовэй фото-мэдээсэл.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва 8.55— Дамжуулгын программа. 9.00— «Время». 9.40— Үглөөнэй гимнастика. 9.55 —Баримтата фильмүүд 10.30— «Петля» (3-дахи сери). 11.35— «Аяншалагшадай клуб». 12.35— Классическа хүгжэмэй концерт. 13.00— hүүлэй hонин. (13.05 хүрэтэр). 15.15— hүүлэй hонин. 15.35— «Директорэй юрын үдэрнүүд».—баримтата телефильм. 15.50— Концерт. 16.25— «Долоон хоногой «спорт». 16.55—«Ород хэлэн». 17.25— Хилын саанахи уран hайханай искусство.

Улаан-Үдэ. 18.10— «Дүлэн» КПСС-эй ЦК-гай февралиин (1984 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө». 18.50— «Байкал». 19.10 —«Арадай хиналтын экран».

Москва 19.45— «Мүнөөдэр —түби дэлхэйдэ».

Улаан-Үдэ 20.00—«Байгал».

Москва 20.10 — «Мүнөө үеын дэлхэй ба хүдэлмэришэдэй хүдэлөөн». 20.40— «Экран дээрэ — кинокомеди». «Эхиршүүл». 22.00— «Время». 22.35— Г. Берлиоз. «Римскэ карнавал» 22.45— «Юрий Бондарев» — баримтата телефильм. 23.45 — «Мүнөөдэр—түби дэлхэйдэ». (24 час хүрэтэр).

ХОЕРДОХИ ПРОГРАММА

Москва 8.55— Дамжуулгын программа. 9.00— Үглөөнэй гимнастика. 9.15— «Дорога к белому полю» —баримтата телефильм 9.35, 10.35— Астрономи. 10-дахи класс. «Одо мүшэд» 10.05, 13.35—Немец хэлэн. 1-дэхи жэлээ hурагшадта. 11.05— К. Г. Паустовский. «Мещерская сторона». 11.35, 12.40— Хүгжэм. 5-дахи класс. Н. А. Римский-Корсаковой «Снегурочка» гэhэн оперо. 12.05— «Гэр бүлэ ба hургуули»— тележурнал. 13.10 —Зоологи 7-дохи класс. «hүн тэжээлтэ амитад». 14.05 — «Ажабайдалай формуло»—телеочерк. 14.35— А. Блок. «Арбан хоёр» 15.05— «Замбуулинай зуун жэл. Тууже бэшэгэй хуудаhанууд». (2-дохи фильм). «Замбуулинай хабар». 16.05 —hүүлэй hонин 16.10— 18.10—Забhарлал.

Москва 18.10— «...16-тайшуул. гэрээнhээшье аха» 18.55— Концерт. 19.30— «Москвагай бугаг» —эрдэм-дэлгэрүүлгын фильм.

Улаан-Үдэ. 19.45 — Сонсохолнууд.

Москва. 20.00— «hарын ара тала»— мультфильм.

Улаан Үдэ. 20.10— «Таанадта, агитаторнууд ба политинформаторнууд». 20.30 — «Эхэ оронгдоо туhалнабди»—hургуулиин hурагшадта. 21.00 —«Амгалан нойрсогты, багашуул!». 21.20— Самбо барилдаагаар уласхоорондын турнир. 21.50—«Гургалдайн шугы» — эрдэм-дэлгэрүүлгын фильм. 22.00—«Время». 22.35— «Хилээмэнэй амтан»—уран hайханай дүрбэн серитэй фильм.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор — 2-50-96, приемная — 2-54-54, зам. редактора — 2-68-06, зам. редактора — 2-62-62 отв. секретарь — 2-50-52, секретариат 2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-34-05 пропаганды — 2-56-23 промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63 информации — 2-60-91, переводов — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская — 2-33-61 выпускающие — 2-35-95, отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ... Н-00363. Заказ № 62.